

Výběr rozhodnutí ESLP pro justiční praxi

1/2020 ročník XXVI

Výběr rozhodnutí ESLP pro justiční praxi

Výběr rozhodnutí ESLP pro justiční praxi je připravován v kolektivu soudců Nejvyššího soudu, vládního zmocněnce pro zastupování České republiky před Evropským soudem pro lidská práva a pracovníků z oddělení analytiky a srovnávacího práva Nejvyššího soudu a má za cíl zvýšit povědomí odborné právní veřejnosti o aktuálních a konečných rozhodnutích Evropského soudu pro lidská práva ve Štrasburku. Ve snaze o maximální informovanost jsou skutkový stav a řízení u vnitrostátních soudů shrnuty stručně tak, aby měl čtenář dobrý přehled o základních důvodech stížnosti. Důraz je kladen na pečlivý výběr nejpodstatnějších částí odůvodnění rozhodnutí, které jsou předloženy. Autorské komentáře, zpracované většinou soudci Nejvyššího soudu, vystihují přínos daného rozhodnutí pro české právní prostředí, odkazy na články Úmluvy a příslušná dotčená ustanovení národního práva spolu s uvedením klíčových slov zvyšují odbornou hodnotu periodika.

Redakční rada:

Předseda: prof. JUDr. Pavel Šámal, Ph.D.
Členové: JUDr. Antonín Drašík, Mgr. Aleš Pavel, JUDr. Robert Waltr,
JUDr. Lubomír Ptáček, JUDr. Vít A. Schorm, JUDr. Pavel Simon,
Mgr. et Mgr. Katarína Šipulová, M. St. (Oxon), Ph.D. (MUNI),
JUDr. Ivo Kouřil
Adresa redakce: Nejvyšší soud, Burešova 20, 657 37 Brno
tel.: +420 541 593 111, fax: +420 541 213 493
e-mail: podatelna@nsoud.cz

Ročník XXVI, číslo 1/2020

Vychází 23. 3. 2020

ISSN 1214-3839, MK ČR E 1200

Vzor citace rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva:

- Kummer proti České republice, č. 32133/11, rozsudek ze dne 27. 3. 2014
- Al-Khawaja a Tahery proti Spojenému království, č. 26766/05 a 22228/06, rozsudek velkého senátu ze dne 15. 12. 2011, § 118

OBSAH

Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva o stížnosti č. 36538/17 ve věci G. S. proti Bulharsku	s. 1
Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva o stížnosti č. 8351/17 ve věci Romeo Castaño proti Belgii	s. 9
Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva o stížnosti č. 35726/10 ve věci Kangers proti Lotyšsku	s. 25
Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva o stížnosti č. 54012/10 ve věci Mihalache proti Rumunsku	s. 34
Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva o stížnosti č. 49450/17 ve věci O. C. I. a další proti Rumunsku	s. 56
Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva o stížnosti č. 18925/15 ve věci Dirk a Petra Wunderlich proti Německu	s. 58

EVROPSKÝ SOUD PRO LIDSKÁ PRÁVA
PÁTÁ SEKCE
4. 4. 2019
VĚC G. S. PROTI BULHARSKU
(rozsudek ve věci G. S. proti Bulharsku,
stížnost č. 36538/17)

Dotčený článek Úmluvy:
čl. 3 Úmluvy

Odkazy na českou právní úpravu:

čl. 7 odst. 2 Listiny

§ 78–§ 104 zákona č. 104/2013 Sb., o mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních

Klíčová slova:

vydávací řízení – mučení – trest bičování – **extradice**

K vydání osoby pro účely trestního stíhání nelze přistoupit, existuje-li hrozba uložení trestu, který svojí povahou odpovídá mučení nebo nelidskému či ponižujícímu zacházení

Autorský komentář:

V předloženém rozhodnutí se ESLP opětovně zabýval požadavky čl. 3 Úmluvy, podle něhož nikdo nesmí být mučen nebo podrobován nelidskému či ponižujícímu zacházení anebo trestu, a to ve vztahu k respektování tohoto ustanovení v řízení o vydání osoby do ciziny. Navázal na svou předchozí judikaturu publikovanou ostatně i ve Výběru důležitých rozhodnutí ESLP pro justiční praxi z pohledu Nejvyššího soudu. K tomu srov. v sešitu č. 2/2015 rozhodnutí ve věci Trabelsi proti Belgii, v němž se Soud zabýval porušením čl. 3 Úmluvy v případě extradice k výkonu doživotního trestu odnětí svobody do státu, který ani v závislosti na průběhu výkonu tohoto trestu neumožňuje jeho zmírnění, například formou podmíněného propuštění.

V nyní posuzovaném případě se jednalo o extradici do státu, který sice není smluvní stranou Úmluvy, ale to nijak nezbavuje odpovědnosti vydávající strany (smluvní strany Úmluvy) za dodržení toto článku. Vydávající stát se tak bez dalšího nemůže uspokojit jen s textem relevantní trestněprávní úpravy ohledně sankce hrozící vydávané osobě poskytnutým tímto státem, zvláště existují-li poznatky (například ze zpráv orgánů OSN, od nevládních organizací), že právní řád státu, do něhož má být osoba vydána, umožňuje uložit za stíhaný trestný čin trest neslučitelný s čl. 3 Úmluvy a že uložení takového trestu je pokládáno za legitimní a je součástí

tamní právní kultury. V takové situaci je nutno důkladně ověřovat právní úpravu vyžadujícího státu, a to nejen vyžádáním dodatečných informací z jeho strany ve vztahu k textu právní úpravy, ale popřípadě i z dalších zdrojů.

Při extradici do státu, kde existuje reálné nebezpečí zacházení s vydanou osobou v rozporu s čl. 3 Úmluvy, tedy možnost, že jí za stíhaný trestný čin může být uložen takový trest, který svým charakterem má povahu mučení, nelidského či ponižujícího zacházení, se také nelze spokojit se stereotypní obecnou formulací, že u vydávané osoby k tomu nedojde. Zvláště, když na základě relevantních poznatků není výjimečné ukládání takových trestů v trestněprávní praxi vyžadujícího státu.

Skutečnost, že vyžadující stát v textu žádosti „opomněl“ uvést trestní sankci neslučitelnou s čl. 3 Úmluvy (za takovou sankci je nepochybně nutno pokládat možnost uložení tělesného trestu – bičování), zpochybňuje důvěryhodnost extradiční žádosti též ve vztahu k nabízeným zárukám, že u vydávané osoby nedojde k mučení a k jinému nelidskému zacházení. Navíc se zřetelem na faktickou nemožnost ověřit dodržování těchto záruk je za těchto okolnosti extradice nepřijatelná pro rozpor s čl. 3 Úmluvy.

Pro vnitrostátní rozhodovací praxi je rozhodnutí významné s ohledem na požadavek vyplývající z § 91 písm. o) zákona o mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních, podle něhož je vydání osoby do cizího státu nepřijatelné, pokud by bylo v rozporu se závazky vyplývajícími pro Českou republiku z mezinárodních smluv o lidských právech a základních svobodách. Je tak povinností českých orgánů činných v trestním řízení v obdobných případech důkladněji zkoumat obsah extradiční žádosti a v pochybnostech vyžádat další podrobnější informace umožňující posouzení toho, zda vyhověním požadavku na vydání do ciziny nedojde k porušení závazku vyplývajícího z čl. 3 Úmluvy.

SKUTKOVÝ STAV

Stěžovatel (státní příslušník Gruzie) byl v době rozhodování Soudu vězněn ve věznici ve městě Sofia. Dne 17. 12. 2016 stěžovatel letěl z Kutaisi v Gruzii do bulharské Sofie. Když se pokusil projít pasovou kontrolou na letišti v Sofii, byl zatčen na základě „Red Notice“¹, které vydal Národní ústřední úřad Interpolu pro Írán dne 14. 9. 2016.

Podle „Red Notice“ (dále také jako „Oznámení“) dne 24. 6. 2016 stěžovatel a další osoba ukradli ze směnárny v Teheránu pytel obsahující 50 000 eur. Údajný komplic stěžovatele byl zatčen, stěžovatel ale z Íránu ve stejný den uprchl. V oznámení bylo dále uvedeno, že trestný čin, v souvislosti s nímž byl stěžovatel hledán,

¹ „Red Notice“, který vydává Interpol, je blízkým instrumentem mezinárodního zatýkacího rozkazu. Funguje jako oznámení mezinárodně hledaných osob, ale nejde o zatýkací rozkaz. Tímto požadavkem je sledováno nalezení a prozatímně zatčení osoby před jejím vydáním, předáním nebo obdobným právním postupem. Zdroj: <https://www.interpol.int/How-we-work/Notices/Red-Notices>

je upraven čl. 656 íránského trestního zákoníku, a hrozí za něj maximální sankce tři roky odnětí svobody.

Národní ústřední úřad Interpolu pro Írán dne 18. 12. 2016 potvrdil, že stěžovatel byl stále hledán, a zaslal bulharským orgánům kopii příkazu k jeho zatčení v perštině. Státní zastupitelství dne 21. 12. 2016 požádalo Městský soud v Sofii, aby rozhodl o zadržení na čtyřicet dní za účelem procesního postupu k žádosti íránských orgánů o vydání stěžovatele. Městský soud v Sofii projednal žádost téhož dne. Stěžovatel v závěrečném prohlášení uvedl, že jeho vydání do Íránu by bylo nespravedlivé, protože tam neexistují žádné zákony, a rozhodují, jak se jim zlíbí. Nemá tam nikoho, kdo by ho chránil. Městský soud v Sofii vyhověl návrhu státního zastupitelství, přičemž konstatoval, že v této fázi není rozhodováno o vydání stěžovatele, ale o jeho vazbě k extradičnímu řízení.

V lednu 2017 předložily íránské orgány žádost o vydání stěžovatele bulharským orgánům. V žádosti bylo uvedeno, že čin, který byl údajně spáchán stěžovatelem, naplňuje znaky trestného činu podle čl. 656 odst. 4 íránského trestního zákoníku, podle něhož lze uložit trest odnětí svobody v rozmezí šest měsíců až tři roky.

V žádosti íránské orgány ujistily, že stěžovatel nebude vystaven mučení nebo nelidskému zacházení, pokud bude vydán do Íránu. Rovněž vyjádřily ochotu splnit žádost Bulharska o vydání. Na tomto základě bulharský ministr spravedlnosti dne 26. 1. 2017 potvrdil, že mezi Bulharskem a Íránem existuje *de facto* reciprocita, pokud jde o vydávání.

Vydávací řízení proti stěžovateli bylo zahájeno u Městského soudu v Sofii dne 29. 1. 2017. Stěžovatel si zvolil obhájce a k trestnímu řízení byl přibrán tlumočnick.

Téhož dne státní zastupitelství předložilo stěžovateli a jeho právnímu zástupci žádost o vydání s přílohami. Státní zastupitelství požádalo soud o ponechání stěžovatele ve vazbě až do ukončení vydávacího řízení. Soud této žádosti vyhověl téhož dne.

Obhajoba stěžovatele v rámci řízení o jeho vydání byla od počátku založena na tom, že důkazy přiložené k žádosti o vydání vytvářejí pochybnosti o skutečném datu spáchání trestného činu, kterého se měl stěžovatel údajně dopustit. Stěžovatel jej nemohl spáchat v den a v čase, který byl původně stanoven, jelikož v té době již opustil Teherán. Státní zastupitelství soudu navrholo, aby vyzval íránské orgány k objasnění data a času spáchání údajného trestného činu.

Soud tak učinil při výkonu svých pravomocí podle § 17 odst. 3 zákona o vydání a evropském zatýkacím rozkazu z roku 2005. V diplomatické nótě ze dne 5. 4. 2017 íránské orgány uvedly, že stěžovatel měl spáchat trestný čin v 13:40 hod. dne 23. 6. 2016.

Ve svém závěrečném prohlášení ze dne 12. 4. 2017 obhájce stěžovatele uvedl, že žádost o vydání, i když byla později doplněna, nesplnila různé formální náležitosti. Uvedl, že přetrvávají pochybnosti o čase spáchání údajného trestného činu – 23. nebo 24. 6. 2016 – a že dostupné důkazy vyvolaly pochybnosti o tom, zda se

stěžovatel skutečně dopustil trestného činu. Poukázal také na to, že ačkoli Bulharsko uzavřelo dohody o vydávání s mnoha státy, Írán mezi nimi nebyl.

Dne 12. 4. 2017 vyhověl Městský soud v Sofii žádosti o vydání stěžovatele do Íránu. Konstatoval, že žádost o vydání splnila všechny formální požadavky a že bylo možné postupovat na základě faktické reciprocity mezi Bulharskem a Íránem. Rovněž vzal na vědomí, že íránské státní orgány se zaručily, že stěžovatel nebude čelit mučení nebo nelidskému zacházení, a že neexistují důvody k podezření, že by byl vystaven reálnému riziku takového zacházení. Íránské právo totiž za předmětný trestný čin předpokládalo pouze uložení trestu odnětí svobody. Vydávací soud není oprávněn přezkoumávat meritum věci, tedy rozhodovat o spáchané trestné činnosti.

V odvolání obhajoba zopakovala, že stěžovatel opustil Teherán dříve, než byl údajný trestný čin spáchán. Odvolací soud v Sofii potvrdil rozhodnutí soudu prvního stupně.

PRÁVNÍ POSOUZENÍ

I. K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 3 ÚMLUVY

64. Stěžovatel namítal, že rozhodnutím o jeho vydání do Íránu by v případě jeho realizace byl vystaven nebezpečí zacházení v rozporu s čl. 3 Úmluvy, který stanoví, že:

„Nikdo nesmí být mučen nebo podrobován nelidskému či ponižujícímu zacházení anebo trestu.“

B. K věci samé

2. Posouzení soudu

a) obecné zásady

79. Zásady upravující případy vydání nebo vyhoštění z území smluvního státu do cílového státu, ve kterém existuje nebezpečí zacházení v rozporu s čl. 3 Úmluvy, byly poprvé stanoveny ve věci Soering proti Spojenému království (7. 7. 1989, § 81–91, řada A č. 161) a podrobněji byly přepracovány ve věci Mamatkulov a Askarov proti Turecku (velký senát), (č. 46827/99 a 46951/99, § 66–70, EÚLP 2005-I); Babar Ahmad a další proti Spojenému království (č. 24027/07 a 4 další, § 167–79, 10. 4. 2012); Harkins a Edwards proti Spojenému království (č. 9146/07 a 32650/07, § 119–31, 17. 1. 2012); Savriddin Dzhurayev proti Rusku (č. 71386/10, § 148–53, EÚLP 2013); a Trabelsi proti Belgii (č. 140/10, § 116–120, EÚLP 2014); jakož i v rozsudku proti Bulharsku (viz M. G. proti Bulharsku, č. 59297/12, § 74–82, 25. 3. 2014).

80. Zásady, jimiž se řídí posuzování záruky ze strany cílového státu, byly souhrnně stanoveny v rozsudku Othman (Abu Qatada) proti Spojenému království (č. 8139/09, § 186–89, EÚLP 2012).

b) použití uvedených zásad na projednávaný případ

81. Není pochyb o tom, že trest čekající na stěžovatele v Íránu – až sedmdesát čtyři ran bičem² – je v rozporu s čl. 3 Úmluvy. Nejen riziko mučení, ale také riziko nelidského a ponižujícího zacházení nebo trestání je překážkou k extradici (viz Babar Ahmad a další, § 16976; dále Harkins a Edwards, § 121–28, oba citovány výše), přičemž nutno konstatovat, že takový trest je mučením (viz M. A. proti Švýcarsku, č. 52589/13, § 58, 18. 11. 2014).

82. Primární otázkou je, zda existují závažné důvody domnívat se, že stěžovateli hrozí skutečně nebezpečí, že bude takovému trestu podroben. Prvním bodem této otázky je, zda údajný trestný čin, v souvislosti s nímž iránské orgány žádají o vydání stěžovatele, je skutečně trestán bičováním. Druhým je to, zda stěžovateli hrozí reálné riziko, že mu bude takový trest uložen a že bude vykonán.

83. Jelikož informace o trestu, který by mohl být uložen podle čl. 656 odst. 4 iránského trestního zákoníku, vyšly najevo až po skončení vnitrostátního řízení, musí Soud sám provést úplné a ex nunc hodnocení obou výše uvedených bodů (viz J. K. a další proti Švédsku [velký senát], č. 59166/12, § 83, 23. 8. 2016, s dalšími odkazy). Podle ustálené judikatury, pokud stěžovatel v době rozhodování Soudu ještě nebyl vydán nebo vyhoštěn, musí být reálnost rizika v zemi určení posouzena v době rozhodnutí Soudu (viz Chahal proti Spojenému království, 15. 11. 1996, § 86, Zprávy 1996-V; Mamatkulov a Askarov, uvedený výše, § 69; a Umirov proti Rusku, č. 17455/11, § 93, 18. 9. 2012).

84. Pokud jde o první bod, je třeba poznamenat, že předtím, než Interpol může zveřejnit Oznámení, musí příslušný národní ústřední orgán poskytnout informace o zákonem upravených trestech vztahujících se k trestnému činu (i jejich skutečné znění, pokud je to možné) a současně o maximálním možném trestu. Znění ustanovení, podle kterého je stěžovatel stíhán v Íránu – čl. 656 odst. 4 iránského trestního zákoníku – bylo převzato do Oznámení, které vydal národní centrální úřad Interpolu pro Írán a poté do iránské žádosti o vydání stěžovatele, avšak tento text byl neúplný a nezmiňoval se o bičování jako o formě trestu. Bulharské orgány toto neověřovaly a řídily se tvrzením iránských státních orgánů.

85. S ohledem na informace, kterými Soud nyní disponuje, shledává minimum důvodů k pochybnostem o tom, že čl. 656 odst. 4 iránského trestního zákoníku

² Soud zjištění ohledně trestu bičování v rozsahu až 74 ran učinil na podkladě anglického překladu čl. 656 odst. 4 části 5 iránského trestního zákoníku, jakož i zpráv Organizace spojených národů a nevládních organizací, kterými bylo doloženo ukládání trestu bičováním mimo jiné také za trestný čin krádeže. Tyto informace Soud podrobně rozebírá v rozhodnutí v části „Relevantní vnitrostátní právo a praxe“.

stanoví kromě trestu odnětí svobody také trest až sedmdesát čtyř ran bičem. Příklad části pět kodexu do anglického jazyka zveřejněný íránským dokumentačním střediskem pro lidská práva a perského znění části pět kodexu, který se objevuje na dvou webových stránkách provozovaných pod záštitou íránského zákonodárského sboru a soudnictví toto potvrzuje. Potvrzuje to také zpráva Südwinda z roku 2014 a, i když méně podrobně, zprávy orgánů OSN a nevládních organizací. Soud poukazuje, že zprávy mezinárodních organizací, které prezentoval v projednávané věci, jsou, i když nepřímě, důkazem toho, že v Íránu jsou běžně ukládány a prováděny tresty bičováním v souvislosti s celou řadou trestných činů, a že je státní orgány Íránu považují za legitimní formu trestu.

86. Další otázkou je, zda stěžovateli skutečně hrozí uložení a výkon takového trestu. Rozhodnutí bulharských soudů neposkytuje při posuzování této situace žádný podklad, protože soudy věc projednávaly s předpokladem, že jediným možným trestem čekajícím v Íránu na stěžovatele byl trest odnětí svobody (srov., *mutatis mutandis*, s věcí López Elorza proti Španělsku, č. 30614/15, § 109, 12. 12. 2017, a s věcí X proti Švédsku, č. 36417/16, § 59, 9. 1. 2018). Informace, které měly k dispozici, však byly nedostačující k tomu, aby dospěly k závěru, že v případě vydání do Íránu nebude stěžovatel vystaven reálnému riziku odsouzení k trestu bičováním.

87. S ohledem na různé mezinárodní zprávy, že tresty bičováním jsou v Íránu běžné, a informace, byť neoficiální, že alespoň do roku 2013 tyto tresty byly uloženy a vyneseny v řadě případů týkajících se různých forem krádeží a souvisejících trestných činů, Soud shledal, že toto riziko je dostatečně prokázáno. Neexistuje žádný náznak toho, že by v Íránu došlo v poslední době k nějakému odlišnému přístupu nebo vývoji v těchto otázkách.

88. Toto riziko nemůže být dostatečně rozptýleno možností, že žalobce může být zproštěn (viz, *mutatis mutandis*, výše uvedený rozsudek Soering, § 94). Nic nenavzdčuje tomu, že v případě odsouzení, by za konkrétních okolností stěžovatelova případu byl trest bičování vyloučen z běžné škály druhů trestů dostupných pro íránské soudy (naproti tomu King proti Spojenému království, č. 9742/07, § 19, 26. 1. 2010, a López Elorza, citovaný výše, § 112–16), a že by s ním jako s cizincem bylo zacházeno shovívavěji, nebo že by po uložení nebyl takový trest vykonán. Íránské úřady evidentně systematicky neposkytují informace o ukládání a výkonu trestů bičování. Bulharská vláda, která byla v nejlepší pozici k získání těchto informací od íránských státních orgánů, nepředložila Soudu žádné důkazy, které by naznačovaly, jaký vývoj by mohlo mít trestní řízení proti stěžovateli – například informace o průběhu řízení proti jeho údajnému spolupachateli (viz oproti tomu López Elorza, citováno výše, § 115) – nebo materiál, který by naznačoval, jaké faktory by byly rozhodné pro íránské soudy při volbě trestu v případě odsouzení (viz, oproti tomu, Soering, citovaný výše, § 97; a Al-Saadoon a Mufdhi v. Spojené království, č. 61498/08, § 133–34, EÚLP 2010).

89. Posledním bodem ke zvážení je, zda by riziku bičování bylo možno předejít zárukou íránských úřadů.

90. V žádosti o vydání tyto orgány ujišťují obecnou stereotypní formulací, že stěžovatel nebude vystaven mučení nebo nelidskému zacházení. Toto ujištění nelze považovat za dostatečné, a to minimálně ze dvou důvodů. Zaprvé, žádost o vydání opomněla upřesnit, že čl. 656 odst. 4 íránského trestního zákoníku předpokládá nejen trest odnětí svobody, ale i trest bičování. To vyvolává silné obavy ohledně důvěryhodnosti íránských úřadů v této věci. Zadruhé, jeví se, že tyto orgány nepovažují bičování a jiné formy tělesných trestů za nelidské nebo ponižující. Ve skutečnosti Írán nedávno veřejně prohlásil, že bičování považuje za legitimní formu trestu, který byl „interpretován Západem nesprávně, jako ... ponižující“. Přesný smysl jejich záruky je tedy v tomto ohledu docela nejistý.

91. Tato fakta rovněž vyvolávají pochybnosti o tom, zda by další ujištění ze strany íránských orgánů dostatečně odvrátila riziko potrestání stěžovatele v rozporu s čl. 3 Úmluvy, v případě jeho vydání do Íránu.

92. Dalším faktorem vyvolávajícím pochybnosti, pokud jde o toto riziko, je, že Írán evidentně považuje bičování a jiné formy tělesných trestů za důležité aspekty své suverenity a právní tradice. Jedná se o jeden z mála států, který ještě neratifikoval Úmluvu proti mučení a jinému krutému, nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání; toto neustále odmítá. Rovněž výslovně odmítl postupovat podle doporučení k odстранění tělesných trestů z trestního zákoníku. Toto prezentuje, že íránské orgány se nadále vědomě uchylují k těmto trestům, a to i přesto, že čelí silnému mezinárodnímu tlaku.

93. Navíc nic nenavědčuje tomu, že by bylo možné účinně ověřit dodržování jakýchkoli záruk v tomto ohledu [ve srovnání s Gayratbek Saliyev proti Rusku, č. 39093/13, § 66, 17. 4. 2014; a naopak Othman (Abú Katarada), citováno výše, § 2034]. Neexistuje žádný důkaz o tom, že by bulharské diplomatické služby v těchto věcech spolupracovaly s íránskými orgány (viz M. G. proti Bulharsku, citováno výše, § 94; a naopak Burga Ortiz proti Německu, č. 1101/04, 16. 10. 2006). Ještě důležitější je, že k zárukám proti mučení ze strany státu, ve kterém to je endemické nebo přetrvávající, by se mělo zpravidla přistupovat obezřetně (viz, mimo jiné, Ismoilov a další proti Rusku, č. 2947/06, § 127, 24. 4. 2008); Yuldashev proti Rusku, č. 1248/09, § 85, 8. 7. 2010; a Rustamov proti Rusku, č. 11209/10, § 131, 3. 7. 2012.

94. Na základě toho by rozhodnutí o vydání stěžovatele do Íránu, pokud by bylo provedeno, vedlo k porušení čl. 3 Úmluvy z důvodu možného trestu, který mu tam hrozí.

95. S ohledem na tento závěr není potřeba zkoumat, zda by podmínky možného zadržení stěžovatele v Íránu nebo vyhlídky na špatné zacházení ve vazbě rovněž vedly k problémům s čl. 3 Úmluvy (viz Rafea proti Francii, č. 25393/10, § 44, 30. 5. 2013). Rovněž není nutné rozhodovat o přípustnosti a opodstatněnosti

námitek stěžovatele, že pokud by byl vydán do Íránu, riskoval by očividné popření spravedlnosti a trpěl by diskriminací kvůli tomu, že je křesťanem.

II. K TVRZENÉMU NESPRAVEDLIVÉMU EXTRADIČNÍMU ŘÍZENÍ

96. Stěžovatel namítal, že vydávací řízení bylo nespravedlivé, a tedy v rozporu s čl. 6 Úmluvy.

97. Podle judikatury Soudu řízení o vydání nezahrnuje určení občanských práv a povinností dotčené osoby ani obvinění proti této osobě ve smyslu čl. 6 odst. 1 Úmluvy (viz, mezi jinými úřady, Mamatkulov a Askarov, § 81–82; a Trabelsi, § 160, oba výše uvedené).

98. Tato stížnost je proto neslučitelná *ratione materiae* s ustanoveními úmluvy ve smyslu čl. 35 odst. 3 písm. a) a musí být odmítnuta v souladu s čl. 35 odst. 4 Úmluvy.

VÝROK

Z těchto důvodů Soud jednomyslně

1. *Deklaruje* stížnost týkající se rizika, že stěžovatel bude podroben trestu v rozporu s čl. 3 Úmluvy, bude-li vydán do Íránu, přípustnou, a stížnost týkající se údajného nespravedlivého extradičního procesu proti němu nepřipustnou;

2. *Prohlašuje*, že v případě realizace rozhodnutí o vydání stěžovatele do Íránu, by došlo k porušení čl. 3 Úmluvy z důvodu možného trestu, který tam na něj čeká;

3. *Rozhoduje*, že není nutné zkoumat, zda by vydávání stěžovatele do Íránu mohlo vést k dalším porušením čl. 3 Úmluvy, nebo aby se rozhodovalo o přípustnosti a opodstatněnosti jeho námitek, že byl-li by vydán do Íránu, riskoval by flagrantní porušení spravedlnosti a diskriminaci.

(Zpracovali JUDr. Antonín Draštík a JUDr. Adrian Matúš)

EVROPSKÝ SOUD PRO LIDSKÁ PRÁVA
DRUHÁ SEKCE
9. 10. 2019
VĚC ROMEO CASTAÑO
(rozsudek ve věci Romeo Castaño proti Belgii,
stížnost č. 8351/17)

Dotčené články Úmluvy:
čl. 1, 2, 3

Odkazy na českou právní úpravu:
§ 190, § 202 a násl. zákona č. 104/2013 Sb., o mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních

Klíčová slova:
evropský zatýkací rozkaz – povinnost spolupráce – nelidské a ponižující zacházení – právo na život – účinné vyšetřování

K výkonu evropského zatýkacího rozkazu se zřetelem na respektování závazků členského státu Evropské unie vyplývajících z Úmluvy

Autorský komentář:

Rozhodnutí ESLP dále prohlubuje předchozí jeho judikaturu zabývající se výkonem evropského zatýkacího rozkazu vydaného v souladu s právem Evropské unie na jedné straně a zárukami a ochranou lidských práv poskytovanými Úmluvou na straně druhé. Již v rozsudku Pirozzi proti Belgii (rozsudek č. 21055/11 ze dne 17. 4. 2018), uveřejněný v sešitu č. 4/2018 Výběru důležitých rozhodnutí ESLP pro justiční praxi z pohledu Nejvyššího soudu, ESLP zdůraznil, že při provádění evropského zatýkacího rozkazu (dále jen „EZR“) ze strany členských států EU vykonávající stát (jeho justiční orgány) též nesmí rezignovat na ochranu práv zaručených Úmluvou, konkrétně na právo na spravedlivý proces a zákonnost zatčení.

ESLP v souvislosti s výkonem evropského zatýkacího rozkazu členským státem EU připomenul, že presumpce ochrany lidských práv, která tvoří základ systému vzájemné důvěry mezi členskými státy EU, jehož součástí je též evropský zatýkací rozkaz, nepředstavuje „nevyvratitelnou domněnku“, a proto mechanismus vzájemného uznávání při výkonu EZR by neměl být používán automaticky a mechanicky na újmu základních práv zaručených Úmluvou. Princip vzájemné důvěry uplatňovaný v rámci právního systému Evropské unie nemůže nahradit povinnost smluvních stran Úmluvy ujistit se, že předání osoby nepovede k porušení jejích základních práv ve vyžadujícím státě.

Z judikatury ESLP vyplývá, že zákaz mučení obsažený v čl. 3 („Nikdo nesmí být mučen nebo podrobován nelidskému či ponižujícímu zacházení anebo trestu.“)

je absolutním a je-li zde konkrétní nebezpečí, že vyžádané osobě hrozí takové zacházení, je dán legitimní důvod pro odmítnutí výkonu EZR. Justiční orgány státu vykonávajícího EZR si však musí opatřit dostatečný a aktuální skutkový podklad, že ve vztahu k dotčené osobě existuje skutečné nebezpečí, že bude vystavena nelidskému či ponižujícímu zacházení, a svůj závěr náležitě odůvodnit. Jestliže vyžadující stát poskytl ujištění, že dotčená osoba nebude vystavena takovému zacházení, musí vykonávající orgán s ohledem na vzájemnou důvěru mezi justičními orgány v členských státech spoléhat na tato ujištění, nejsou-li zde konkrétní důkazy svědčící o opaku.

V posuzované věci byl vydán EZR za účelem předání osoby podezřelé z vraždy, spáchané ve vyžadujícím státě na otci stěžovateli. I když ve věci samé se ve vykonávajícím státě žádné řízení nekonalo (a nekoná), nezbavuje jej to procesní odpovědnosti z pohledu čl. 2 Úmluvy („1. Právo každého na život je chráněno zákonem.“). ESLP v této souvislosti poprvé vyslovil, že odmítnutím výkonu EZR, aniž justiční orgány státu jej vykonávajícího pro takový postup měly dostatečné skutkové podklady, a tedy legitimní důvod pro jeho odmítnutí, tyto nesplnily povinnost spolupráce ve smyslu procesní složky čl. 2 Úmluvy.

Vnitrostátní úprava – zákon č. 104/2013 Sb., o mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních (§ 202 a násl.) – obsahuje postupy orgánů činných v trestním řízení při předávání osob do jiného členského státu EU vycházející z Rámcového rozhodnutí Rady 2002/584/SVV ze dne 13. 6. 2002 o evropském zatýkacím rozkazu a postupech předávání mezi jednotlivými členskými státy. Také stanoví důvody, kdy Česká republika vyžadujícímu státu (členskému státu Evropské unie), který vydal EZR, nevyhoví a vyžádanou osobu mu nepředá.

Ve vztahu k předloženému případu jde o ustanovení § 205 odst. 2 písm. l) zákona č. 104/2013 Sb., o mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních (dále jen „z. m. j. s.“), kdy předání by bylo v rozporu se závazky vyplývajícími pro Českou republiku z mezinárodních smluv o lidských právech a základních svobodách, popřípadě o ustanovení § 205 odst. 2 písm. m) z. m. j. s., je-li důvodná obava, že by osoba, o jejíž předání jde, byla ve vyžadujícím státu vystavena pronásledování z důvodu svého původu, rasy, náboženství, pohlaví, příslušnosti k určité národnosti nebo jiné skupině, státního občanství nebo pro své politické názory nebo že by se zhoršilo její postavení v trestním řízení nebo při výkonu nepodmíněného trestu odnětí svobody anebo ochranného opatření spojeného se zbavením osobní svobody.

Výjimečné odmítnutí předání osoby na základě EZR s poukazem na výše citovaná ustanovení z. m. j. s. však musí být vždy dostatečně skutkově podloženo, musí se opírat o konkrétní, aktuální a průkazná zjištění vztahující se jak k okolnostem případu, tak k předávané osobě.

SKUTKOVÝ STAV

A. Pozadí případu

Stěžovatelé jsou španělští státní příslušníci – děti podplukovníka R. R., který zemřel na následky útoku spáchaného dne 19. 3. 1981 v Bilbao komandem, které o sobě tvrdilo, že patří k teroristické organizaci ETA. Údajná členka tohoto komanda N. J. E. – španělské národnosti baskického původu – byla podezřelá ze zastřelení otce stěžovatelů z blízké vzdálenosti. Jedno z dětí R. R. se připojilo k trestnímu řízení s občanskoprávním nárokem. V květnu 2007 byli všichni členové komanda uznáni vinnými španělskými soudy, vyjma N. J. E., která údajně uprchla do Mexika po událostech v roce 1981 a později se přestěhovala do Belgie.

B. Právní otázky

1. První postup předávání

7. Španělský vyšetřující soudce vydal dva evropské zatýkácí rozkazy vůči N. J. E. (9. 7. 2004 a 1. 12. 2005) za účelem zahájení trestního řízení pro pokus o vraždu a terorismus spáchaný v Bilbao dne 14. 6. 1981 a účast na zločinném spolčení, terorismu, úmyslném zabití, způsobení těžké tělesné újmy a vraždy v Bilbao dne 19. 3. 1981.

8. Rozhodnutím vyšetřujícího soudce Soudu prvního stupně v Gentu ze dne 9. 10. 2013 byla N. J. E. vzata do vazby.

9. Usnesením senátu téhož soudu byly evropské zatýkácí rozkazy prohlášeny za vykonatelné.

10. N. J. E. se proti tomuto usnesení odvolala s tím, že výkon zatýkácích rozkazů by měl být odmítnut, neboť vyšetřování trestných činů je podle belgického práva promlčeno a skutky podléhají extraterritoriální jurisdikci belgických soudů.

11. Dne 31. 10. 2013 s odkazem na čl. 6 a 7 úvodní části trestního řádu příslušný senát odvolacího soudu v Gentu uzavřel, že N. J. E. nespadá pod pravomoc belgických trestních soudů, neboť nemá trvalé bydliště v Belgii. Příslušný senát dále uvedl, že N. J. E. nebyla stíhána v Belgii pro žádný ze skutků, který by spadal pod čl. 6 úvodní části trestního řádu. Nakonec uzavřel, že zde nebyla „stížnost poškozeného zahraničního příslušníka či jeho rodiny“ či „oficiální oznámení adresované belgickým orgánům ze strany orgánů země, v níž byl skutek spáchán“ ve smyslu čl. 7 odst. 2 úvodní části trestního řádu.

12. Nicméně příslušný senát odvolacího senátu odmítl výkon evropských zatýkácích rozkazů na základě oddílu 4 bod 5 zákona o evropském zatýkáčím rozkazu. Uvedl, že trestné činy je třeba vnímat v širším kontextu španělské moderní politické historie a osobní situace N. J. E., která byla aktivní v „Baskickém ozbrojeném hnutí odporu“ jako dvacetiletá a nyní je 55letou zaměstnanou ženou žijící obyčejný

život v Gentu. Nadto zejména s odkazem na zprávu Evropského výboru pro zabránění mučení (CPT) týkající se pravidelné návštěvy Španělska v období od 31. 5. do 13. 6. 2011, příslušný senát odvolacího senátu uvedl, že zde byly podstatné důvody k obavě, že by výkon evropského zatýkacího rozkazu porušil základní práva N. J. E. ve smyslu čl. 6 Smlouvy o Evropské unii. Zejména uvedl, že:

„Osoby obviněné z trestných činů s údajným teroristickým motivem jsou drženy ve Španělsku v jiném vazebním režimu, v nedůstojných podmínkách, jež mohou být doprovázeny mučením a s velmi omezeným kontaktem s vnějším světem (rodinou, právníkem a podporou), jak vyplývá z důkazů... Vyšetřující soudce a úřad státního zastupitelství se mylili při prohlášení, podle něhož existuje presumpce dodržování základních lidských práv ve Španělsku, a to i vůči bývalým členům Baskického hnutí odporu, jakým zřejmě byla [N. J. E.]“

13. Konečně příslušný senát nařídil propuštění N. J. E.

14. Úřad belgického federálního státního zastupitelství se odvolal proti uvedenému rozhodnutí s tím, že s ohledem na princip vzájemné důvěry mezi členskými státy EU musí být každé rozhodnutí o odmítnutí extradice pro porušení základních lidských práv dotčené osoby podloženo konkrétními důkazy, které prokazují existenci jasně hrozby týkající se práv takové osoby a jsou schopny vyvrátit presumpci dodržování základních lidských práv.

15. V rozsudku ze dne 19. 11. 2013 Nejvyšší soud zamítl odvolání úřadu belgického federálního státního zastupitelství. V souladu s principy použitelnými na tento případ uvedl, že: „Podle oddílu 4 bod 5 Zákona ze dne 19. 12. 2003 musí být výkon evropského zatýkacího rozkazu odmítnut, jsou-li dány vážné důvody k obavě, že by tímto výkonem došlo k porušení základních práv dotčené osoby zakotvených v čl. 6 Smlouvy o EU, jakož i práv zaručených [Úmluvou], které vyplývají z ústavních tradic.“

Vzhledem k okolnostem projednávaného případu Nejvyšší soud dále uvedl, že: „Rozsudek shledává, že zde existují důvody k obavě, že by výkon evropských zatýkacích rozkazů porušil základní práva N. J. E., neboť osoby obviněné z trestných činů s údajným teroristickým motivem jsou drženy ve Španělsku v jiném vazebním režimu, v nedůstojných podmínkách, jež mohou být doprovázeny mučením a s velmi omezeným kontaktem s vnějším světem (rodinou, právníkem a asistencí). Odkazuje přitom na zprávu Evropského výboru Rady Evropy pro zabránění mučení, nelidskému či ponižujícímu zacházení a trestání z roku 2011. Rozsudek tak poskytuje právní odůvodnění odmítnutí vydání, neboť zde existují podstatné důvody k obavě, že by výkon evropských zatýkacích rozkazů porušil základní lidská práva dotčené osoby ve smyslu čl. 6 Smlouvy o Evropské unii. Odvolání proto bylo zamítnuto.“

16. V dopise ze dne 27. 11. 2014 v odpovědi jednomu ze stěžovatelů ohledně odmítnutí výkonu evropského zatýkacího rozkazu vydaného proti N. J. E. předseda Nejvyššího soudu upřesnil, že odmítnutí výkonu evropského zatýkacího rozkazu nutně neznamená, že dotčená osoba unikne trestu.

2. Druhý postup předávání

17. Dne 8. 5. 2015 byl vydán nový evropský zatýkací rozkaz proti N. J. E. vyšetřujícím soudcem *Audiencia Nacional* týkající se činů spáchaných v Bilbao dne 19. 3. 1981, klasifikovaných jako „teroristická vražda“ podle španělského práva. Pokud jde o hrozbu mučení ve Španělsku zmiňovanou příslušným trestním senátem, vyšetřující soudce upřesnil, že informace CPT byly rozporovány španělskou vládou v březnu 2002 a že během svých následných pravidelných návštěv v letech 2012 a 2014 je již CPT nijak nezmiňovala. K vazbě bez možnosti styku s okolím soudce uvedl, že podléhá přísné kontrole. Může být uvalena jen ve výjimečných případech týkajících se vyšetřování ozbrojených gangů či teroristů; všem osobám vzatým do této vazby je garantována soudní lékařská prohlídka a národní mechanismus prevence mučení zahrnuje případné neohlášené návštěvy ombudsmana; dotčená osoba má nárok na pomoc právníka během řízení před policií a soudem; vazba vždy podléhá soudnímu přezkumu a dotčená osoba má právo se odvolat na základě *habeas corpus*; společné prostory jsou monitorovány CCTV a rozhovory jsou nahrávány; omezení styku s rodinou a přáteli jsou limitována na pět dní a podléhají přezkumu soudce. Nadto trestný čin mučení podle španělského trestního zákoníku zahrnuje jakékoli fyzické nebo psychické týrání, přičemž obvinění z mučení jsou zkoumána nezávislým soudem. Konečně vyšetřující soudce uzavřel, že Španělsko provedlo evropskou směrnicí posilující existující ochranná opatření v trestních záležitostech.

18. Po vydání tohoto zatýkacího rozkazu byla N. J. E. znovu zatčena belgickou policií dne 20. 6. 2016, tentýž den však byla propuštěna.

19. V usnesení ze dne 29. 6. 2016 odmítlo příslušné oddělení gentského soudu prvního stupně výkon nového zatýkacího rozkazu.

20. Dne 14. 6. 2016 k odvolání federálního úřadu státního zastupitelství potvrdil příslušný senát odvolacího soudu v Gentu usnesení s tím, že nový zatýkací rozkaz neobsahuje žádné informace, které by vedly k odlišnému závěru než k tomu, obsaženému v rozhodnutí ze dne 31. 10. 2013. Svě odůvodnění založil mj. na dokumentech předložených N. J. E., zejména na závěry Výboru OSN pro lidská práva k šesté pravidelné zprávě o Španělsku (přijaté na zasedání v období od 29. 6. do 24. 7. 2015), které „znovu“ doporučovaly španělským úřadům ukončení vazby bez možnosti styku s okolím a všem obviněným zaručit právo svobodně si vybrat obhájce, se kterým by se mohli radit s naprostou důvěrností a který by mohl být přítomen výslechům.

21. Dne 15. 7. 2016 se federální úřad státního zastupitelství odvolal, máje zejména za to, že došlo k porušení oddílu 4 bodu 5 zákona o evropském zatýkacím rozkazu, neboť odkaz na zprávu Výboru pro lidská práva nedostačoval k vyvrácení presumpce dodržování lidských práv.

22. V rozsudku ze dne 27. 7. 2016 Nejvyšší soud odmítl dovolání, uzavíraje, že se dovolací důvody zakládaly na nedůsledném čtení dotčeného rozsudku.

II. RELEVANTNÍ VNITROSTÁTNÍ PRÁVO A PRAXE

A. Rámcové rozhodnutí 2002/584/SVV

23. Pro účely projednávaného případu odkazuje Soud na svůj rozsudek ve věci Pirozzi proti Belgii (č. 21055/11, body 24–29, 17. 4. 2018), v němž vyložil relevantní ustanovení Rámcového rozhodnutí 2002/584/SVV ze dne 13. 6. 2002 o evropském zatýkacím rozkazu a postupech předávání mezi členskými státy spolu se shrnutím judikatury Soudního dvora EU (SDEU) v této oblasti.

24. Je třeba rovněž zmínit rozsudek SDEU v případě Generalstaatsanwaltschaft (podmínky vazby v Maďarsku, C-220/18 PPU, rozsudek ze dne 25. 7. 2018). Tento rozsudek dále rozšířil metodologii stanovenou v rozsudku Aranyosi a Căldăraru (spojené věci C-404/15 a C-659/15, 5. 4. 2016) a určil rozsah posouzení, který náleží vykonávajícímu státu, má-li důkazy o systematických či všeobecných nedostatecích týkajících se podmínek ve vězení vystavujícího státu. SDEU zejména řekl, že je zaprvé od vykonávajícího justičního orgánu vyžadováno jen posouzení aktuálních a konkrétních podmínek vězení dotčené osoby, které jsou relevantní při posouzení toho, zda existuje skutečné nebezpečí, že bude vystavena nelidskému či ponižujícímu zacházení. Zadruhé, pokud vystavující orgán poskytl ujištění, že dotčená osoba nebude vystavena takovému zacházení, musí vykonávající orgán s ohledem na vzájemnou důvěru mezi justičními orgány v členských státech spoléhat na tato ujištění, nejsou-li zde konkrétní důkazy o tom, že podmínky vězení porušují čl. 4 Listiny základních práv Evropské unie.

B. Zákon o evropském zatýkacím rozkazu ze dne 19. 12. 2003

25. V Belgii bylo výše uvedené rámcové rozhodnutí provedeno přijetím zákona o evropském zatýkacím rozkazu ze dne 19. 12. 2003, podle jehož ustanovení může být výkon evropského zatýkacího rozkazu odmítnut mimo jiné v případech, kdy jsou dány podstatné důvody k obavě, že výkonem evropského zatýkacího rozkazu dojde k porušení základních lidských práv dotčené osoby chráněné čl. 6 Smlouvy o EU.

C. EXTRATERITORIÁLNÍ JURISDIKCE BELGICKÝCH SOUDŮ V TRESTNÍCH VĚCECH

26. Článek 4 belgického trestního zákoníku stanoví:

„Trestné činy spáchané mimo území Království Belgie belgickým nebo cizím státním příslušníkem budou posuzovány v Belgii pouze v případech uvedených v zákoně.“

27. Relevantní ustanovení týkající se extrateritoriální jurisdikce belgických soudů v trestních věcech jsou obsaženy v úvodní části Trestního řádu:

Článek 6

„Trestní řízení může být v Belgii zahájeno proti Belgičanovi či jiné osobě, jejíž hlavní bydliště se nachází v Království Belgie, která spáchá:

1b) teroristický trestný čin podle oddílu I b části II Trestního zákoníku”

Článek 7

„1. Trestní řízení může být zahájeno proti Belgičanovi či jiné osobě, jejíž hlavní bydliště se nachází v Království Belgie, která mimo území země spáchá čin klasifikovaný jako trestný podle belgického práva, pokud je tento čin trestný podle právní úpravy země, v níž byl spáchán.

2. Pokud byl trestný čin spáchán proti cizímu státnímu příslušníkovi, může být řízení zahájeno jen na žádost státního zástupce. Musí mu také předcházet stížnost poškozeného cizího státního příslušníka či jeho rodiny, nebo oficiální zpráva orgánu země, kde byl trestný čin spáchán, adresována belgickému orgánu.“

III. RELEVANTNÍ MEZINÁRODNÍ NÁSTROJE

28. Výbor OSN pro lidská práva ve svých závěrečných zjištěních přijatých na 3192. setkání konaném dne 20. 7. 2015 k šesté pravidelné zprávě o Španělsku k tématu vazby bez možnosti styku s okolím uvedl:

„17. Výbor opakuje své obavy z praxe soudně povolené vazby bez možnosti styku s okolím. Výbor zaznamenává iniciativu k reformě trestního řádu a informaci poskytnutou dotčeným státem o snížení použití vazby bez možnosti styku s okolím, avšak lituje, že reforma neruší vazbu bez možnosti styku s okolím či nezaručuje všechna práva zakotvená v čl. 14 Dohody včetně práva na právní pomoc (čl. 7, 9, 10 a 14).

Výbor opakuje své předchozí doporučení (CCPR/C/ESP/CO/5, odst. 14) a opětovně doporučuje dotčenému státu, aby přijal nezbytná legislativní opatření, která by ukončila vazbu bez možnosti styku s okolím a zaručila práva všem zadrženým na lékařskou péči a na svobodnou volbu obhájce, se kterým by se mohli radit s naprostou důvěrností a který by mohl být přítomen výslechům.“

PRÁVO

I. TVRZENÉ PORUŠENÍ ČLÁNKU 2 ÚMLUVY

29. Stěžovatelé tvrdí, že belgické orgány porušily čl. 2 Úmluvy, neboť rozhodnutí nevykonat evropský zatýkácí rozkaz zabránilo trestnímu stíhání osoby podezřelé z vraždy jejich otce ze strany španělských orgánů. Stěžovatelé rovněž poukazují na problematiku přístupu k soudu ve smyslu čl. 6 Úmluvy.

30. Soud upozorňuje, že může o právní kvalifikaci popsání skutku v stížnosti rozhodnout za použití odlišných článků či ustanovení, než na které odkazuje

stěžovatel (viz Radomilja a další proti Chorvatsku [GC], č. 37685/10 a 22768/12, bod 126, 20. 3. 2018).

31. V projednávaném případě měl Soud vzhledem k obsahu stížnosti za to, že je vhodné ji přezkoumat toliko z pohledu čl. 2 Úmluvy. Relevantní část článku stanoví, že:

1. „Právo každého na život je chráněno zákonem. ...“

A. Přijatelnost

1. Zda stěžovatelé podléhají jurisdikci belgických soudů

32. Článek 1 Úmluvy uvádí:

„Vysoké smluvní strany přiznávají každému, kdo podléhá jejich jurisdikci, práva a svobody uvedené v Hlavě I této Úmluvy.“

(a) Tvrzení stran

33. Vláda má za to, že projednávaný případ nepodléhá jurisdikci belgického státu ve smyslu čl. 1 Úmluvy. Stěžovatelé se nacházeli ve Španělsku a řízení týkající se vraždy jejich otce bylo vedeno a mělo v něm být pokračováno před španělskými soudy. Nadto k vraždě došlo ve Španělsku bez jakéhokoli vztahu k Belgii. Odmítnutí belgických úřadů vykonat evropský zatýkací rozkaz bylo navíc založeno na úvaze týkající se zacházení vězňů ve Španělsku. Ačkoli byla pravda, že N. J. E. nyní *prima facie* podléhala jurisdikci belgických soudů, nelze z toho vyvozovat, že to samé se vztahovalo na oběti, které nemají žádnou vazbu k této zemi. I když vláda uznává, že postup výkonu evropského zatýkacího rozkazu neumožňoval stěžovatelům intervenovat a že napadená rozhodnutí měla (nepřímý) dopad na jejich zájmy, je třeba nicméně zdůraznit, že stěžovatelé nikdy nebyli účastníky řízení v Belgii.

34. Vláda uvádí, že stěžovatelé podléhají zásadně španělské jurisdikci a měli tak podat svou stížnost proti Španělsku. Bylo primárně odpovědností Španělska, aby vedlo vyšetřování vraždy jejich otce v roce 1981 a stíhalo podezřelé osoby a N. J. E. v souladu s čl. 2 Úmluvy. Projednávaný případ je třeba odlišit od případů, v nichž Soud uznal, že stát, kde podezřelá osoba uprchla, má pravomoc ve smyslu čl. 1 Úmluvy. Zprvce Belgie nikdy nezahájila vyšetřování vraždy otce stěžovatelů. Zadruhé nelze argumentovat, že by měla Belgie jakoukoli povinnost podle čl. 2 opatřit si důkazy. Zatřetí vláda zdůrazňuje, že Belgie spolupracovala se Španělskem a pouze v průběhu této spolupráce se belgické soudy zejména s odkazem na čl. 3 Úmluvy rozhodly nepředat N. J. E. Z tohoto pohledu je zjevné, že újma tvrzená stěžovateli nepramení z počínání belgických orgánů, ale ze situace ve španělských věznicích v době rozhodnutí o odmítnutí.

35. Stěžovatelé uvádí, že ačkoli z pohledu trestního práva je stíhání trestného činu v projednávaném případě věcí španělských soudních orgánů, nebylo možné toto stíhání úspěšně dokončit, neboť podezřelá osoba unikla jurisdikci španělských

soudů. Dle nich nebylo na belgických orgánech, aby činily vyšetřovací opatření, neboť v té fázi již byly dokončeny ve Španělsku; jejich úkolem bylo umožnit, aby byla N. J. E. stíhána ve Španělsku prostřednictvím výkonu evropského zatýkacího rozkazu vydaného v roce 2015.

(b) Posouzení Soudu

36. Soud opakuje, že „jurisdikce“ ve smyslu čl. 1 Úmluvy je hraničním kritériem a nezbytnou podmínkou pro smluvní stát, aby mohl být uznán odpovědným za činy či opomenutí mu přisuzované, které vedou k tvrzení o porušení práv a svobod upravených v Úmluvě (viz *Güzelyurtlu a další proti Kypru a Turecku* [GC], č. 36925/07, bod 178, 29. 1. 2019).

37. Soud dále poznamenává, že v kontextu procesní části čl. 2 týkající se úmrtí, k němuž došlo v jurisdikci odlišné od státu, vůči němuž je shledávána procesní odpovědnost, Velký senát nedávno upřesnil, že i přesto, že nebylo v dotčeném státě zahájeno žádné vyšetřování či jiné řízení v souvislosti s úmrtím, k němuž došlo mimo jeho jurisdikci, může být shledána jurisdikční vazba a jeho procesní odpovědnost podle čl. 2. Ačkoli procesní odpovědnost podle čl. 2 bude zásadně vznikat smluvnímu státu, v jehož jurisdikci se mrtvý v době smrti nacházel, „speciální prvky“ daného případu mohou odůvodnit odklon od tohoto přístupu (ibid., bod 190, odkazující na *Rantsev proti Kypru a Rusku*, č. 25965/04, body 243–44, ECHR 2010, výňatky).

38. V projednávané věci se stížnost týkající se čl. 2 Úmluvy vůči Belgii týká tvrzeného selhání belgických orgánů spolupracovat se španělskými orgány přijetím nezbytných kroků k tomu, aby bylo možné podezřelého vraha otce stěžovatelů, který uprchl do Belgie, postavit před soud ve Španělsku.

39. Na rozdíl od případů *Güzelyurtlu a další* a *Rantsev* citovaným výše, se stížnost ve vztahu k čl. 2 nezakládá na tvrzení, že belgické orgány nesplnily svou procesní povinnost samy vraždu vyšetřit.

40. Soud však výše uvedené nevidí jako důvod pro odlišení projednávané věci za účelem určení, zda je zde jurisdikční vazba s Belgií, a považuje za vhodné aplikovat principy vysvětlené v tomto směru v případě *Güzelyurtlu a další*.

41. Za použití *mutatis mutandis* judikatury citované výše (viz bod 37) Soud uvádí, že N. J. E., osoba podezřelá ze zabití, uprchla do Belgie, kde zůstává dodnes. V kontextu vzájemného závazku, který si daly dva státy v oblasti spolupráce v trestních věcech, v tomto případě podle schématu evropského zatýkacího rozkazu, byly belgické orgány následně informovány o úmyslu španělských orgánů zahájit trestní řízení proti N. J. E. a byly požádány o její zatčení a předání.

42. Tyto speciální prvky případu stačí Soudu k závěru, že zde existuje jurisdikční vazba mezi stěžovateli a Belgií pro účely čl. 1 Úmluvy s ohledem na stížnost stěžovatelů týkající se procesní části čl. 2 Úmluvy (viz, *mutatis mutandis*, *Güzelyurtlu a další*, výše citovaný, body 194–96).

43. Soud proto uzavírá, že námitka vlády o neslučitelnosti *ratione loci* by měla být zamítnuta. Při posouzení stížnost ve věci samé je třeba určit působnost a rozsah procesní povinnosti Belgie spolupracovat vzhledem k okolnostem projednávaného případu.

44. Soud poznamenává, že stížnost není zjevně nepřijatelná ve smyslu čl. 35 odst. 3 Úmluvy ani není nepřijatelná z jiného důvodu. Proto ji prohlašuje za přijatelnou.

B. Věc samá

1. Tvzení stran

(a) Stěžovatelé

45. Stěžovatelé tvrdí, že odmítnutí belgického státu vykonat evropské zatýkací rozkazy vydané španělskými orgány vůči osobě podezřelé z vraždy jejich otce bylo nespravedlivé a zjevně nepřiměřené a porušilo tak procesní část čl. 2 Úmluvy. Tím, že své rozhodnutí založil na svévolném posouzení jedné z výjimek výkonu evropského zatýkacího rozkazu, učinil nemožným, aby byla osoba podezřelá z vraždy jejich otce souzena.

46. Podle stěžovatelů, i kdyby belgické soudy zjistily nebezpečí, že mohou být porušena základní práva N. J. E., neměly odmítnout její předání jen na takovém základě. Belgické soudy měly povinnost přesně vymezit tvrzené nebezpečí v individuálním případě přezkumem specifického a praktického dopadu, který mělo mít na N. J. E. její předání. Za tím účelem si měly vyžádat více informací od španělských orgánů týkajících se podmínek zadržení, kterým by byla N. J. E. vystavena. To by umožnilo Španělsku, jakožto státu vystavujícímu evropský zatýkací rozkaz, poskytnout ujištění, že N. J. E. nebude vystavena nelidském či ponižujícímu zacházení.

47. Na rozdíl od případu *M. S. S. proti Belgii a Řecku* ([GC], č. 30696/09, ECHR 2011), nebyly mezinárodní zprávy v projednávané věci dostatečné k vyvrácení presumpce dodržování lidských práv. Nedostatky, na které bylo upozorněno, se vztahovaly pouze k podmínkám vazby bez možnosti styku s okolím, která se netýkala případu předání vyžádané osoby pro účely trestního stíhání jako v projednávané věci.

48. Nakonec, odkazující na zprávu Státního sekretariátu pro bezpečnost španělského Ministerstva vnitra, stěžovatelé tvrdí, že mezi lety 2011 a 2017 byl evropský zatýkací rozkaz vydán španělskými justičními orgány vůči 70 osobám spojeným s teroristickou organizací ETA, byly vykonány a země vykonávající rozkazy (včetně Francie, Spojeného království a Itálie) neidentifikovaly žádné nebezpečí porušení základní práv osob, které měly být předány. Nadto ze zprávy vyplývá, že sama Belgie vykonala 4 evropské zatýkací rozkazy vydané *Audiencia Nacional* vůči osobám podezřelých ze členství v ETA (v letech 2005, 2010 a 2011).

(b) Belgická vláda

49. Belgická vláda upozorňuje na to, že povinnosti vyplývající z procesní části čl. 2 tíží zprvée a především španělský stát. Ačkoli je pravdou, že v situaci, kdy je zapojeno několik států, již Soud judikoval, že další státy mohou mít také povinnost ve smyslu čl. 2 Úmluvy, měl by Soud v projednávané věci uzavřít, že Belgie splnila svou povinnost spolupráce. Belgické justiční orgány zadržely N. J. E. Pouze poté, během řízení před vyšetřujícími soudy, se ukázalo, že N. J. E. nemůže být s ohledem na reálné nebezpečí, že bude vystavena špatnému zacházení ve španělském vězení, předána. Proto, i když si belgické orgány přály spolupracovat se Španělskem, její povinnosti zakotvené v čl. 3 Úmluvy zabránily, aby tato spolupráce vyústila v předání N. J. E.

50. Vláda dále zdůrazňuje, že belgické soudy založily svá rozhodnutí na zprávách CPT a Výboru OSN pro lidská práva. V důsledku toho nelze říct, že by braly svá rozhodnutí na lehkou váhu, svévolným způsobem nebo bez spolehlivých podpůrných informací.

51. Nakonec vláda namítá, že presumpce ochrany lidských práv, která tvoří základ systému vzájemné důvěry mezi členskými státy EU, jehož součástí je evropský zatýkáací rozkaz, není „nevyvratitelná domněnka“. S odkazem na body odůvodnění 12 a 13 rámcového rozhodnutí o evropském zatýkáacím rozkazu a oddílu 4 bod 5 belgického zákona o evropském zatýkáacím rozkazu uvádí, že princip vzájemné důvěry nemůže nahradit povinnost smluvních stran Úmluvy ujistit se, že předání osoby nepovede k porušení jejích základních práv v dožadujícím státě.

52. Vzhledem k tomu, že v projednávaném případě nikdo nezpochyboval baskický původ N. J. E. a podezření z její účasti na aktivitách ETA, vláda uvádí, že dvě kritéria stanovená Soudem ohledně čl. 3 Úmluvy – konkrétně dostupnost spolehlivých mezinárodních zpráv ukazujících na existenci uvedeného nebezpečí a schopnost dotčené osoby prokázat, že patří ke skupině, na kterou se vztahují opatření údajně rozporná s tímto ustanovením – byla v projednávané věci naplněna.

53. Vláda uzavírá, že z pohledu informací dostupných belgickým soudům v době rozhodování a s ohledem na povinnosti vyplývající z čl. 3 Úmluvy tyto soudy jednaly v plném souladu s povinností Belgie plynoucí z Úmluvy a nelze jim tak vytýkat porušení čl. 2 Úmluvy.

(c) Tvrzení intervenujících třetích stran

54. Španělská vláda tvrdí, že odmítnutí belgických orgánů vykonat evropský zatýkáací rozkaz bylo založeno spíše na obecné a mylné úvaze než aktuálních okolnostech týkajících se vyžádané osoby. S odkazem na zprávu o španělské legislativě ohledně policejní vazby bez možnosti styku s okolím, na niž poukazoval evropský zatýkáací rozkaz, zejména uvádí, že dotčená legislativa není použitelná v případě N. J. E., neboť dotčený právní režim se používá pouze prvních pět dní po počátečním zadržení podezřelého teroristy za účelem předejití ztráty důkazů nebo zhoršení

újmny způsobené obětí a za účelem předejití dalších útoků. Spoléhajíc na judikaturu Soudu španělská vláda uzavírá, že zde nebylo reálné nebo důvodné nebezpečí, že by N. J. E. čelila porušení čl. 3, kdyby byla stíhána před španělskými soudy.

2. *Posouzení soudů*

55. Soud poukazuje na to, že stížnost stěžovatelů podle čl. 2 Úmluvy pramení z odmítnutí belgických soudů vykonat evropské zatýkací rozkazy vydané španělskými orgány vůči N. J. E. Stěžují si, že odmítnutí belgických orgánů vykonat evropské zatýkací rozkazy je připravilo o možnost využít jejich práva na účinné vyšetřování ve Španělsku. Jak již Soud zdůraznil, není proto povolán k určení toho, zda je Belgie odpovědná za činy či procesní opomenutí v kontextu vyšetřování případu, který spadá výlučně pod pravomoc španělských orgánů.

56. Vzhledem k výše uvedenému Soud poukazuje na to, že ve svém rozsudku v *Güzelyurtlu* a další (výše citovaný, body 232–35), v tomto směru uvedl mimo jiné následující:

233. Soud proto zastává názor, že čl. 2 vyžaduje od obou států obousměrnou povinnost spolupráce a současně znamená povinnost vyžádat si pomoc a povinnost tuto pomoc poskytnout. Povah a rozsah těchto povinností bude nevyhnutelně záviset na okolnostech každého případu, například zda jsou hlavní důkazy na území dotčeného smluvního státu, nebo zda tam uprchla osoba podezřelá.

234. Takový závazek je v souladu se zajištěním účinné ochrany práva na život zaručeného čl. 2. Opačný závěr by nekorespondoval s povinností státu podle čl. 2 chránit právo na život ve spojení s obecnou povinností státu podle čl. 1 přiznat každému, kdo podléhá jeho jurisdikci, práva a svobody uvedené v Úmluvě, neboť by to bránilo vyšetřování zabití a nezbytně vedlo k beztrestnosti odpovědných osob. Takový výsledek by zmařil účel ochrany čl. 2 a učinil záruky týkající se respektování práva na život iluzorními. Cíl a účel Úmluvy jakožto nástroje ochrany individuálních lidských bytostí vyžaduje, aby byla její ustanovení vykládána a používána způsobem zajišťujícím účinnou a praktickou ochranu.

57. V projednávaném případě byl rámec, v němž Španělsko usilovalo o belgickou spolupráci, systémem vytvořeným uvnitř EU Rámcovým rozhodnutím o evropském zatýkacím rozkazu (viz body 23–24 výše). Za použití výše uvedených principů tak musí Soud nejprve přezkoumat, zda v tomto kontextu reagovaly belgické úřady řádně na žádost o spolupráci. Poté musí ověřit, zda bylo odmítnutí ke spolupráci založeno na legitimních důvodech.

58. Pokud jde o první otázku, Soud uvádí, že belgické úřady poskytly svým španělským protějškům řádně odůvodněnou odpověď. Jak zdůraznil belgický Nejvyšší soud ve svém rozsudku ze dne 19. 11. 2013, je dotčený rámec založený na vysokém stupni důvěry mezi členskými státy, se kterým je spojena presumpce dodržování základních práv vystavujícího státu. S ohledem na tuto zásadu musí být jakékoli odmítnutí předat osobu podloženo podrobnými důkazy jasného nebezpečí

porušení základních práv schopné vyvrátit předmětnou domněnku. V projednávané věci Nejvyšší soud uzavřel, že příslušný senát odvolacího soudu v Gentu ve svém rozsudku ze dne 31. 10. 2013 právně odůvodnil na základě oddílu 4 bodu 5 belgického zákona o evropském zatýkacím rozkazu své rozhodnutí odmítnout výkon evropských zatýkacích rozkazů vydaných španělským vyšetřujícím soudcem s odkazem na nebezpečí porušení základních práv N. J. E. v případě jejího předání do Španělska a konkrétně nebezpečí, že bude držena v podmínkách, které jsou v rozporu s čl. 3 Úmluvy. Ve svém rozsudku ze dne 14. 7. 2016 příslušný senát v podstatě odkázal na svůj předchozí rozsudek, máje za to, že nová informace, na niž se odvolává nový evropský zatýkací rozkaz, nevyžaduje rozdílné posouzení a že předchozí posouzení bylo *de facto* potvrzeno zprávou Výboru pro lidská práva z roku 2015.

59. Soud považuje přístup belgických soudů za slučitelný s principy vyloučenými v jeho judikatuře (viz Pirozzi, výše citovaný, body 57–64, který připomíná metodologii obsaženou v *Votiniš proti Lotyšsku* [GC], č. 17502/07, body 105–27, 23. 5. 2016). Podle této judikatury v souvislosti s výkonem evropského zatýkacího rozkazu členským státem EU by mechanismus vzájemného uznávání neměl být používán automaticky a mechanicky na újmu základních práv.

60. Pokud jde o druhou otázku, Soud zdůrazňuje, že z pohledu Úmluvy může představovat legitimní důvod k odmítnutí výkonu evropského zatýkacího rozkazu, jakož i k odmítnutí spolupráce se Španělskem nebezpečí, že osoba, jejíž předání je žádáno, bude vystavena nelidskému a ponižujícímu zacházení s ohledem na podmínky zadržení ve Španělsku. Nicméně vzhledem k existenci práv třetích osob, musí mít takový závěr o existujícím nebezpečí dostatečný skutkový základ.

61. V této souvislosti Soud poukazuje na to, že příslušný senát odvolacího soudu založil své rozhodnutí zejména na mezinárodních zprávách a kontextu „španělské moderní politické historie“. Ve svém rozsudku ze dne 31. 10. 2013 odkázal zejména na zprávu přijatou pár let předtím v souvislosti s pravidelnou návštěvou CPT Španělska v roce 2011. Navzdory informacím podporujícím evropský zatýkací rozkaz vydaný dne 8. 5. 2015, zejména, že následné zprávy CPT nezmiňovaly tuto problematiku a vzhledem k charakteristice vazby bez možnosti styku s okolím ve Španělsku, příslušný senát odvolacího soudu ve svém rozsudku ze dne 14. 7. 2016 uzavřel, že dotčené informace neumožnily, aby se odchýlil od svého posouzení učiněného v roce 2013. Je pravdou, že příslušný senát odvolacího soudu odkázal na zjištění uveřejněná v roce 2015 Výborem pro lidská práva týkající se existence vazby bez možnosti styku s okolím, ale neučinil detailní, aktualizovaný přezkum situace panující v roce 2016 a nesnažil se rozpoznat skutečnou a individualizovanou hrozbu porušení práv N. J. E. chráněných Úmluvou či jakékoli strukturální nedostatky podmínek zadržení ve Španělsku.

62. Soud rovněž uvádí, že podle tvrzení španělské vlády ohledně legislativního rámce upravujícího vazbu bez možnosti styku s okolím, by tento režim nebyl

uplatněn v situaci, jako je situace v projednávaném případě. Vzhledem k tomu, že tato otázka nebyla otevřena před belgickými soudy, nepovažuje Soud za nezbytné o ní rozhodovat.

63. Soud dále poukazuje na argument stěžovatelů, který vláda nerozporovala, že mnohé evropské zatýkací rozkazy byly vydány a vykonány ve vztahu k údajným členům ETA, aniž by vykonávající státy identifikovaly jakékoli nebezpečí porušení základních práv osob, které měly být předány, a že Belgie byla mezi těmito vykonávajícími státy.

64. Nakonec je Soud toho názoru, že s ohledem na okolnosti případu a dotčený zájem si měly belgické úřady – s využitím možností nabízených belgickým právem – vyžádat dodatečné informace o použití režimu vazby v případě N. J. E., zejména o umístění a podmínkách vazby, za účelem zjištění, zda existovalo reálné a konkrétní nebezpečí porušení Úmluvy v případě jejího předání.

65. Vzhledem k výše uvedenému má Soud za to, že přezkum provedený belgickými soudy při postupu předávání nebyl dostatečně důkladný tak, aby mohly považovat důvody, na kterých založily odmítnutí předání N. J. E. k újmě práv stěžovatelů, za dostatečná skutková zjištění.

66. Soud proto uzavírá, že Belgie nesplnila svou povinnost spolupráce vyplývající z procesní části čl. 2 Úmluvy a že došlo k porušení tohoto ustanovení.

67. Soud zdůrazňuje, že tento závěr o porušení čl. 2 Úmluvy nezbytně neznamená, že by Belgie musela N. J. E. předat španělským orgánům. Důvod, který vedl Soud k závěru o porušení čl. 2, spočívá v nedostatečném skutkovém zjištění pro odmítnutí jejího předání. To v žádném případě nezbavuje belgické orgány jejich povinnosti zajistit, aby v případě předání N. J. E. španělským orgánům nebyla vystavena hrozbě zacházení, které by porušovalo čl. 3 Úmluvy. Řečeno obecně, tento rozsudek nemůže být vykládán jako snižování povinnosti státu nepředat osobu dožadující zemi, kde existují vážné důvody k obavě, že v případě předání takové osoby do předmětné země bude uvedena osoba vystavena reálnému nebezpečí, že s ní bude zacházeno v rozporu s čl. 3 Úmluvy (viz zejména Soering proti Spojenému království, 7. 7. 1989, bod 88, Série A č. 161; Mamatkulov a Askarov proti Turecku [GC], č. 46827/99 a 46951/99, bod 67, ECHR 2005-I; a Trabelsi proti Belgii, č. 140/10, bod 116, ECHR 2014, výňatky) a ověřit tak, že uvedené nebezpečí neexistuje.

VÝROK

Z těchto důvodů Soud jednomyslně

1. *Prohlašuje* stížnost za přijatelnou;
2. *Prohlašuje*, že došlo k porušení čl. 2 Úmluvy (procesní části);
3. *Rozhoduje*, že žalovaný stát má stěžovatelům zaplatit ve lhůtě tří měsíců ode dne, kdy se rozsudek stane konečným v souladu s čl. 44 odst. 2 Úmluvy, následující částky:

- i) 5 000 eur (pět tisíc eur) každému stěžovateli a případnou částku daně, kterou můžou být stěžovatelé povinni zaplatit, za nemajetkovou újmu;
- ii) 7 260 eur (...) za náklady řízení...

ZE SHODNÉHO STANOVISKA SOUDCE SPANO, K NĚMUŽ SE PŘIPOJIL SOUDCE PAVLI

I.

Projednávaný případ poprvé předkládá Soudu následující fakta: vnitrostátní soudy členského státu EU (Belgie) odmítly dvakrát vykonat EZR vydaný jiným členským státem EU (Španělsko) na základě hodnocení nebezpečí porušení čl. 3 Úmluvy. Soud správně uvedl, že z pohledu povinnosti Belgie spolupracovat podle procesní části čl. 2 Úmluvy je třeba uzavřít, že dotčená vláda porušila uvedené ustanovení Úmluvy, neboť neměla dostatečný skutkový základ, na němž by mohla EZR odmítnout.

Píši odděleně, abych zdůraznil následující 3 prvky, které považuji za důležité pro správné čtení dnešního důležitého rozsudku, zejména s ohledem na kontext práva EU.

II.

Zaprvé, v rozsudku Soudu *povinnost spolupráce* podle procesní části čl. 2 Úmluvy, jak byla aktuálně rozvinuta v rozsudku velkého senátu ve věci *Güzelyurtlu* a další proti Turecku a Kypru ([GC], č. 36925/07, 29. 1. 2019, body 222–38), je prvně použita v případě zahrnujícím rámec EZR. „Povinnost spolupráce“ je jinými slovy specifická ve vztahu k normativnímu rámci nadnárodní spolupráce použité v konkrétním případě, jak vyplývá z rozsudku ve věci *Güzelyurtlu*. Pokud členský stát EU uplatní vzájemnou povinnost podle Rámcového rozhodnutí EZR č. 2002/584/SVV z roku 2002, transponovanou do příslušného vnitrostátního práva, může současně do hry vstoupit „povinnost spolupráce“ na základě Úmluvy podle čl. 2, dohled nakonec náleží tomuto Soudu. Při přezkumu, zda povinnost spolupráce byla naplněna v kontextu EZR, však musí Soud opatrně formulovat své posouzení způsobem, který na jedné straně prosazuje již ustálené principy judikatury Soudu týkající se čl. 2 a 3 Úmluvy, na druhé straně však zachovává v nejvyšší možné míře požadovanou „rovnováhu“ mezi Úmluvou a právem EU, aby nedošlo k oslabení křehké rovnováhy mezi povinnostmi a závazky zakotvenými v rámci spolupráce EZR.

Zadruhé, podle bodu 236 rozsudku Soudu ve věci *Güzelyurtlu* musí stát, který je požádán o spolupráci v rámci probíhajícího vyšetřování vraždy v dožádaném státě, odůvodnit své odmítnutí spolupracovat „legitimními důvody“. Uvedené pojetí má z mého pohledu dvě části, které jsou tímto Soudem posuzovány *prima facie*.

Na jedné straně musí být odmítnutí zásadně v souladu s normami použitelnými v rámci nadnárodní spolupráce a na druhé straně musí být dostatečně podloženo fakty citovanými orgány dožádaného státu při odůvodnění odmítnutí, rovněž zohledňující práva Úmluvy týkající se třetích osob. Tato druhá část, která v projednávaném případě chyběla, představuje základ Soudem konstatovaného porušení. Nicméně tento závěr v žádném případě neznamená povinnost belgické vlády vykonat EZR vydaný španělskými orgány v této věci. Znamená pouze, že belgická vláda nepřesvědčila Soud o tom, že vnitrostátní soudy disponovaly dostatečně objasněným skutkovým základem, když dospěly k závěru, že vykonání zatýkacího rozkazu by vedlo ke konkrétnímu a individuálnímu nebezpečí týrání obviněné ve Španělsku, jak požaduje judikatura Soudu týkající se čl. 3 s ohledem na kontext projednávaného případu.

Zatřetí, jak je zdůrazněno ve věci *Güzelyurtlu*, je *povinnost spolupráce* členských států Rady Evropy „v souladu se zajištěním účinné ochrany práva na život zaručeného čl. 2. Opačný závěr by nekorespondoval s povinností státu podle čl. 2 chránit právo na život ve spojení s obecnou povinností státu podle čl. 1 přiznat každému, kdo podléhá jeho jurisdikci, práva a svobody uvedené v Úmluvě, neboť by to bránilo vyšetřování zabítí a nezbytně vedlo k beztrestnosti odpovědných osob. Takový výsledek by zmařil účel ochrany čl. 2 a učinil záruky týkající se respektování práva na život iluzorními.“

Jak vyplývá z ustálené judikatury Soudu, je zákaz podle čl. 3 Úmluvy absolutním. Nic v tomto rozsudku by nemělo naznačovat opak. Avšak povinnost účinně chránit právo na život podle čl. 2, a tak účinně vyšetřovat zabítí, vyžaduje, že při přezkumu, zda existovalo konkrétní a individualizované nebezpečí špatného zacházení bráncí dožádanému státu, aby vyhostil nebo předal osobu podezřelou z vraždy státu, kde došlo k úmrtí a kde probíhá vyšetřování, musí se dožádaný stát opírat o spolehlivý skutkový základ na podporu tvrzení, že je splněna požadovaná hranice nebezpečí. V tomto světle, čl. 53 Úmluvy, který umožňuje státům, aby poskytovaly vyšší úroveň ochrany lidských práv, než plyne z minimálních záruk zakotvených v Úmluvě, omezuje v této souvislosti přímou aplikaci.

(Zpracovali JUDr. Antonín Drašík a JUDr. Zuzana Brzobohatá)

EVROPSKÝ SOUD PRO LIDSKÁ PRÁVA
PÁTÁ SEKCE
14. 3. 2019
VĚC KANGERS PROTI LOTYŠSKU
(rozsudek ve věci Kangers proti Lotyšsku,
stížnost č. 35726/10)

Dotčený článek Úmluvy:

čl. 6 odst. 2

Odkazy na českou právní úpravu:

čl. 40 odst. 2 Listiny základních práv a svobod
§ 2 odst. 2 zákona č. 141/1961 Sb., trestní řád

Klíčová slova:

odsouzení – nedostatečné zjištění skutkového stavu – **právní domněnka –
presumpce nevinny**

**K opětovnému spáchání protiprávního činu coby znaku skutkové podstaty
z pohledu zásady presumpce nevinny**

Autorský komentář:

V předkládaném rozhodnutí akcentoval Soud potřebu důsledného respektování zásady presumpce nevinny v souvislosti s rozhodováním o vině pachatele skutkem, jehož podstatou je opětovné spáchání protiprávního činu. Porušení čl. 6 odst. 2 Úmluvy shledal u rozhodnutí, jímž vnitrostátní soud uznal stěžovatele vinným přestupkem, jehož se podle jeho zjištění dopustil opětovným porušením zákazu řízení motorového vozidla, ačkoli dosud nebylo konečným způsobem rozhodnuto o jeho vině prvním porušením takového zákazu. Zdůraznil, že čl. 6 odst. 2 chrání právo obviněného být považován za nevinného, dokud jeho vina nebyla prokázána zákonným způsobem (bod 50.), tj. dokud se tak nestane tzv. konečným rozhodnutím. Zmíněná zásada se tudíž uplatňuje i v řízení odvolacím (bod 53.). Ačkoli Soud připustil, že i při rozhodování otázky viny se mohou uplatnit právní a skutkové domněnky (bod 56.), podmínil tuto možnost realitou práv obhajoby vyvrátit závěry z nich plynoucí (bod 58.). Právě vázanost soudů rozhodujících v třetím řízení vedeném proti stěžovateli závěry plynoucími z řízení předcházejících (byť ne ukončených tzv. konečným rozhodnutím) a nemožnost stěžovatele tyto zpochybnit byly důvodem, proč Soud v postupu vnitrostátních soudů, který byl završen vydáním stěžovatelem napadených rozhodnutí, shledal porušení presumpce nevinny garantované čl. 6 odst. 2 Úmluvy.

Z odůvodnění rozhodnutí plyne, že se Soud nezabýval otázkou případného porušení zásady právní jistoty v souvislosti s uplatněním práva státního zástupce napadnout odvoláním v zákonem neupravené lhůtě rozhodnutí soudu prvního stupně vydané v prvním řízení vedeném proti stěžovateli, neboť jeho námitky byly prohlášeny za nepřijatelné pro nedodržení šestiměsíční lhůty (bod 48.).

Vzhledem k tomu, že opětovné spáchání činu je znakem kvalifikované skutkové podstaty u 26 trestných činů obsažených ve zvláštní části trestního zákoníku, jeví se vhodným na právní závěry vyslovené Soudem v předkládaném rozhodnutí upozornit, neboť mohou nalézt svého uplatnění v aplikační praxi soudů České republiky.

SKUTKOVÝ STAV

Ve věci stěžovatele proběhla celkem tři správní řízení. V prvním řízení byl řešen pro skutek ze dne 20. 11. 2008, kdy řídil vozidlo pod vlivem alkoholu. Řízení o tomto přestupku bylo původně rozhodnutím soudu ze dne 1. 12. 2008 zastaveno a stěžovateli byl vrácen řidičský průkaz, avšak na podkladě odvolání státního zástupce ze dne 10. 2. 2009 nadřízený soud rozsudkem ze dne 27. 2. 2009 napadené rozhodnutí zrušil a stěžovatele uznal vinným příslušným přestupkem a uložil mu pokutu a zákaz řízení na dobu dvou let. Odvolání a žádost stěžovatele o odložení vykonatelnosti rozsudku, jenž nabyl právní moci dne 6. 3. 2009, byly zamítnuty.

V druhém správním řízení týkajícím se skutku ze dne 31. 7. 2009 byl stěžovatel policejním orgánem shledán vinným přestupkem spočívajícím v řízení vozidla bez řidičského oprávnění (dále jen „první přestupek“), za což mu byla uložena pokuta. Proti tomuto rozhodnutí podal stěžovatel dne 19. 10. 2009 odvolání ke správnímu soudu, v němž argumentoval zastavujícím rozhodnutím ze dne 1. 12. 2008, které označil za konečné a tudíž nezrušitelné na podkladě odvolání. Okresní soud dne 20. 12. 2010 odvolání stěžovatele zamítl. Stejně rozhodl i Krajský soud v Rize konečným rozsudkem ze dne 24. 4. 2012, v jehož odůvodnění uvedl, že v prvním řízení mohl státní zástupce podat odvolání proti rozhodnutí o zastavení řízení i poté, kdy nabylo právní závaznosti. Rozsudek ze dne 27. 2. 2009 označil za konečný a právně závazný v dané věci. Jeho zákonnost nemohla být v druhém řízení přezkoumána.

Třetí správní řízení bylo vedeno o skutku ze dne 23. 9. 2009, kterého se měl stěžovatel dopustit řízením vozidla bez řidičského oprávnění, přičemž se takového jednání měl dopustit opětovně během jednoho roku. Okresní soud s odkazem na rozsudek ze dne 27. 2. 2009 (první řízení) a protokol o přestupku ze dne 31. 7. 2009 (druhé řízení) uznal stěžovatele vinným tímto závažnějším přestupkem a uložil mu pokutu a trest odnětí svobody v trvání 5 dní. Stěžovatel v odvolání namítl nezákonnost napadeného rozsudku. Argumentoval tím, že o opakované povaze jeho přestupku nemohlo být rozhodnuto, neboť dosud nebylo rozhodnuto o jeho odvolání v druhém řízení. Žádal proto, aby bylo řízení buď ukončeno, nebo přerušeno do

skončení druhého řízení. Krajský soud v Rize odvolání stěžovatele svým konečným rozsudkem ze dne 26. 2. 2010 zamítl. Uvedl, že není vyloučeno, aby byla osoba shledána vinnou opětovným spácháním přestupku i za situace, kdy o jejím odvolání v řízení o prvním přestupku nebylo rozhodnuto, pokud v době spáchání opětovného přestupku nebylo rozhodnutí o prvním přestupku zrušeno nebo nebyla jeho vykonatelnost odložena. Protože odvolání stěžovatele podané ve druhém řízení nemělo odkladný účinek, odkazované rozhodnutí bylo právně závazné.

Stěžovatel podal dne 2. 10. 2010, tedy ještě před skončením druhého správního řízení, stížnost k Soudu s tím, že zaplatil pokutu uloženou v třetím řízení a vykonal i v něm uložený trest odnětí svobody.

PRÁVNÍ POSOUZENÍ

I. K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 6 ODS. 2 ÚMLUVY

28. Stěžovatel namítl, že byl uznán vinným opětovným spácháním přestupku v době, kdy o jeho odvolání ve vztahu k prvním přestupku nebylo rozhodnuto. Tím byla porušena presumpe nevinny zakotvená v čl. 6 odst. 2 Úmluvy, který stanovuje:

„Každý, kdo je obviněn z trestného činu, se považuje za nevinného, dokud jeho vina nebyla prokázána zákonným způsobem.“

29. Vláda tento argument rozporovala.

A. K přijatelnosti

1. Vyčerpání vnitrostátních opravných prostředků

30. Vláda poukázala na skutečnost, že když stěžovatel podal stížnost k Soudu, druhé správní řízení týkající se prvního přestupku ještě nebylo ukončeno. Pokud by konečné rozhodnutí v tomto řízení zpochybnilo skutkovou domněnku učiněnou v třetím řízení o opětovném spáchání přestupku, měl by stěžovatel přístup k účinnému opravnému prostředku – mohl by požadovat nové rozhodnutí ve věci na základě změny okolností.

31. Stěžovatel nesouhlasil s tím, že by měl čekat až do konečného rozhodnutí v druhém řízení. Podstata jeho stížnosti směřuje proti rozhodnutí učiněnému v třetím řízení, které se týkalo opětovného spáchání přestupku, a proti tomuto rozhodnutí již uplatnil všechny dostupné opravné prostředky.

32. Soud opakuje, že jediné opravné prostředky, jejichž využití čl. 35 odst. 1 Úmluvy požaduje, jsou ty, které s tvrzeným porušením souvisejí a zároveň jsou dostupné a dostatečné (viz mezi mnoha dalšími Fatullayev proti Ázerbajdžánu, č. 40984/07, § 151, 22. 4.2010). Porušení čl. 6 odst. 2 podle stěžovatele vyvstalo

ze skutečnosti, že závěr o opětovné povaze přestupku byl učiněn předtím, než bylo ukončeno řízení o jeho prvním přestupku. Stěžovatel byl proto povinen před podáním stížnosti k Soudu využít pouze ty opravné prostředky, prostřednictvím nichž mohla být napravena jím vytýkaná vada.

33. Soud má za to, že následná možnost napadnout rozhodnutí o opětovné povaze přestupku by nenapravila stěžovatelem vytýkanou vadu, tedy že k tomuto závěru dospěl soud předčasně a v rozporu s presumpcí nevinny. Vláda nepoukázala na žádný opravný prostředek, který by stěžovateli umožnil před vnitrostátními soudy namítnout porušení presumpce nevinny z procesního hlediska (srov. Konstas proti Řecku, č. 53466/07, § 29, 24. 5. 2011). Stěžovatel proto nemusel čekat na výsledek druhého správního řízení, aby využil opravné prostředky navržené vládou.

2. Postavení oběti

34. Vláda namítla, že stěžovatel již nemůže tvrdit, že je obětí v důsledku porušení čl. 6 odst. 2 Úmluvy, protože druhé správní řízení bylo ukončeno a on byl shledán vinným řízením bez oprávnění.

35. Stěžovatel zdůraznil, že trest ve třetím řízení mu byl uložen před ukončením druhého řízení, přestože první přestupek byl nedílnou součástí opakovaného jednání. Bez ohledu na výsledek druhého řízení tedy bylo třetí řízení nespravedlivé, neboť mu nebyla dána dostatečná příležitost se bránit.

36. Soud v minulosti rozhodl, že výsledné shledání viny nemůže vyloučit stěžovatelovo prvotní právo být považován za nevinného, dokud není zákonným způsobem prokázána jeho vina (viz Matijašević proti Srbsku, č. 23037/04, § 49, ECHR 2006-X; srov. také Mokhov proti Rusku, č. 28245/04, § 32, 4. 3. 2010; Kolomenskiy proti Rusku, č. 27297/07, § 107, 13. 12. 2016). Následné shledání, že stěžovatel spáchal časově předcházející přestupek, proto nemá žádný vliv na jeho postavení oběti ve vztahu k jeho námitce, že byl považován za vinného předtím, než bylo o jeho vině rozhodnuto konečným rozhodnutím.

3. Podstatná újma

37. Vláda namítla, že stěžovatel neutrpěl podstatnou újmu, neboť tvrzené porušení jeho práv nedosahovalo minimální úrovně závažnosti, která by odůvodňovala přezkum mezinárodním soudem. Případ se týkal na první pohled odůvodněné skutkové nebo právní domněnky, která v zásadě není zakázána Úmluvou. Přitom byly zavedeny vhodné záruky k nápravě takové domněnky, která později ztratila svůj základ. Nadto na skutečnost, že druhé správní řízení týkající se prvního přestupku stále probíhalo, bylo výslovně reagováno soudy v třetím řízení, v němž byl učiněn závěr o opětovné povaze přestupku. Otázka, která je nyní položena Soudu, tudíž již byla řádně posouzena vnitrostátními soudy.

38. Stěžovatel k této námitce vlády nepodal žádné vyjádření.

39. Základním prvkem kritéria daného čl. 35 odst. 3 písm. b) Úmluvy je, jestli stěžovatel utrpěl jakoukoli podstatnou újmu [viz Korolev proti Rusku (rozh.), č. 25551/05, ECHR 2010]. Presumpce nevinny je jedním z prvků spravedlivého trestního řízení a jako procesní právo slouží především k zaručení práv obhajoby a zároveň pomáhá zachovat čest a důstojnost obviněného (viz Tsvetkova a další proti Rusku, č. 54381/08 a 5 dalších, § 192, 10. 4. 2018). Pokud je shledáno porušení, zásah do tohoto práva představuje neoprávněné označení stěžovatele jako vinného trestným činem, což má závažný dopad na jeho osobní pověst, jakož i na spravedlivost řízení vedeného proti němu (viz El Kaada proti Německu, č. 2130/10, § 42, 12. 11. 2015; Diacenco proti Rumunsku, č. 124/04, § 46, 7. 2. 2012).

40. Soud dodává, že praktické dopady toho, když je stěžovatel uznán vinným opětovným spácháním přestupku oproti pouhému řízení bez oprávnění, nemohou být považovány za nevýznamné. S touto vážnější kvalifikací byla stěžovateli uložena nejen vyšší pokuta, ale také trest odnětí svobody v trvání pěti dní.

41. S ohledem na výše uvedené nelze podle Soudu usoudit, že stěžovatel neutrpěl podstatnou újmu ve smyslu čl. 35 odst. 3 písm. b) Úmluvy.

4. Závěr

42. Soud proto zamítl výše zmíněné námitky vlády. Poznamenal, že tato stížnost není zjevně neopodstatněná ve smyslu čl. 35 odst. 3 písm. a) Úmluvy a není nepřijatelná ani z jiného důvodu. Musí být tedy prohlášena za přijatelnou.

B. K věci samé

1. Argumenty stran

43. Stěžovatel namítl, že zrušení konečného rozhodnutí ze dne 1. 12. 2008 v prvním správním řízení bylo v rozporu se zásadou právní jistoty. Když byl tedy dne 31. 7. 2009 sepsán v druhém řízení protokol o přestupku spočívajícím v řízení bez oprávnění, stále měl řídičské oprávnění. V době, kdy byl shledán vinným opětovným spácháním stejného přestupku během jednoho roku, nebylo řízení o jeho odvolání v druhém řízení ještě ukončeno.

44. Opakovanost byla jedním ze základních prvků přestupku, jímž byl uznán vinným ve třetím správním řízení. Vzhledem k tomu, že nebyl shledán vinným prvním porušením, neexistoval základ pro posouzení stejného porušení jako opětovného spáchání. Osoba nemůže být potrestána na základě domněnky. Uložení trestu za opětovné spáchání přestupku předtím, než konečné rozhodnutí o prvním přestupku nabylo účinnosti, bylo v rozporu s presumpcí nevinny.

45. Vláda zmínila, že stěžovatelovy námitky jsou z velké části založeny na jeho nesouhlasu s prvním správním řízením. Zdůraznila, že rozhodnutí ze dne 1. 12. 2008 o zastavení správního řízení bylo zrušeno a rozsudek ze dne 27. 2. 2009 o odebrání stěžovatelova řídičského oprávnění byl právně závazný. Vnitrostátní soudy byly při rozhodování v druhém a třetím správním řízení vázány tímto pozdějším rozsudkem.

46. Nadto s odkazem na Falk proti Nizozemsku [(rozh.), č. 66273/01, 19. 10. 2004] vláda konstatovala, že právo osoby být považována za nevinnou není absolutní. Skutkové a právní domněnky fungují v každém systému trestního práva a v zásadě nejsou zakázány Úmluvou, pokud se smluvní státy pohybují v rámci rozumných mezí, přičemž berou v potaz závažnost toho, co je v sázce, a dbají na zachování práv obhajoby.

47. Vláda dále argumentovala, že třetí správní řízení týkající se opětovného spáchání přestupku bylo založeno na prvním řízení, v němž bylo stěžovateli odebráno řídičské oprávnění, a druhém řízení, v němž příslušné úřady uzavřely, že stěžovatel řídil bez oprávnění. Ve třetím řízení se vnitrostátní soudy přímo zabývaly také otázkou, jestli mohou v řízení pokračovat, přestože druhé řízení stále probíhalo. S odkazem na ustálenou judikaturu Nejvyššího soudu rozhodly, že skutkovou domněnku lze přijmout. Vláda tak uvedla, že vnitrostátní soudy nepřekročily rozumnou mez, neboť v rámci druhého řízení již nemohl být změněn výsledek řízení prvního. Vnitrostátní soudy naopak zdůraznily, že rozsudek ze dne 27. 2. 2009 byl účinný a nabyl právní moci.

2. Posouzení soudem

a) Rozsah případu

48. Soud na úvod poznamenává, že se v projednávaném případě nemůže vyjádřit k námitkám stěžovatele proti prvnímu správnímu řízení. Jeho námitky v tomto směru již byly Soudem prohlášeny za nepřijatelné během zasílacího stadia pro nedodržení šestiměsíční lhůty.

49. Posouzení Soudem je proto omezeno na soulad s presumpcí nevinu v třetím správním řízení.

b) Obecná východiska

50. Článek 6 odst. 2 chrání právo být považován za nevinného, dokud vina nebyla prokázána zákonným způsobem. Presumpce nevinu je považována za procesní záruku v rámci samotného trestního řízení. Stanovuje požadavky mimo jiné ve vztahu k důkaznímu břemenu, skutkovým a právním domněnkám, zákazu nucení k sebeobviňování, uveřejňování informací v předsoudním stadiu řízení a k před-

časným výrokům příslušníků soudu nebo jiných veřejných osob o vině obžalovaného (viz Allen proti Spojenému království [GC], č. 25424/09, § 93, ECHR 2013; a zde uvedené odkazy).

51. Již bylo v minulosti judikováno, že čl. 6 odst. 2 se použije na případy, kdy rozhodnutí soudu přijaté v jednom řízení, které má vztah k jinému trestnímu řízení probíhajícímu proti stejné osobě, mohlo vést k předčasnému závěru o vině této osoby (viz El Kaada, cit. výše, § 37 a 63; Böhmer proti Německu, č. 37568/97, § 67, 3. 10. 2002, v nichž bylo rozhodnuto o výkonu podmíněně odloženého trestu odnětí svobody na základě toho, že došlo ke spáchání dalšího trestného činu, přestože o tomto trestném činu nebylo skončeno vyšetřování nebo řízení u soudu; viz také Hajnal proti Srbsku, č. 36937/06, § 130–31, 19. 7. 2012, kde byly neskončené trestní případy vzaty v úvahu při ukládání trestu jako přitěžující okolnost; Perica Oreb proti Chorvatsku, č. 20824/09, § 144–47, 31. 10. 2013, kde byla vazba prodloužena na základě odsouzení, v němž ještě nebylo rozhodnuto o odvolání).

52. K porušení presumpce nevinny podle čl. 6 odst. 2 dojde, pokud soudní rozhodnutí nebo výrok veřejného činitele o osobě obviněné z trestného činu odráží názor, že je vinna předtím, než byla její vina prokázána zákonným způsobem. Samotný náznak toho, že dotčený soud nebo veřejný činitel považuje obviněného za vinného, může postačovat i v případě absence formálního zjištění. K porušení tohoto práva však nevyhnutelně povede předčasné vyjádření takového názoru samotným soudem (viz mezi mnoha dalšími Matijašević, cit. výše, § 45; Mugoša proti Černé hoře, č. 76522/12, § 67, 21. 7. 2016).

53. Podstatou zásady presumpce nevinny je, že může být zneplatněna pouze konečným rozhodnutím v souladu se zákonem. Presumpce nevinny nemůže pozbýt účinnosti v odvolacím řízení pouze proto, že obviněný byl v prvním stupni uznán vinným (viz Konstas, cit. výše, § 35–36).

c) Použití na projednávanou věc

54. Zaprvé Soud shledává, že vláda nerozporovala, že dotčené správní řízení představovalo „trestní obvinění“ ve smyslu čl. 6 Úmluvy (viz také Marčan proti Chorvatsku, č. 40820/12, § 33, 10. 7. 2014). Dále vláda nevznesla žádný argument ve vztahu k otázce, jestli zjištění o opětovném spáchání přestupku v třetím správním řízení představovalo závěr o vině stěžovatele ve vztahu k prvnímu přestupku. Namísto toho uvedla, že se vnitrostátní soudy spolehly na oprávněnou skutkovou domněnku, která zůstala v rozumných mezích.

55. Soud shledává, že v třetím správním řízení vnitrostátní soudy rozhodly, že stěžovatel spáchal přestupek spočívající v řízení bez oprávnění opětovně během jednoho roku. Přitom soudy výslovně odkázaly na protokol o přestupku ze dne 31. 7. 2009, přičemž v řízení o něm bylo podáno odvolání, o němž v té době nebylo soudem prvního stupně rozhodnuto (viz body 17. a 19.). Závěr, že první přestu-

pek představoval základ pro opakovanost, nevyhnutelně naznačoval, že stěžovatel spáchal také tento první přestupek (srov. Hajnal, cit. výše, § 131; Perica Oreb, cit. výše, § 147).

56. Ve vztahu ke skutkovým a právním domněnkám Soud skutečně uznal, že existují ve všech právních systémech a Úmluva je v zásadě nezakazuje. Zároveň však poznamenal, že čl. 6 odst. 2 není ke skutkovým a právním domněnkám v trestním právu lhostejný. Vyžaduje od smluvních států, aby zůstaly v rozumných mezích, které berou v potaz závažnost toho, co je v sázce, a dbají na zachování práv obhajoby (viz Salabiaku proti Francii, 7. 10. 1988, § 28, Série A č. 141-A).

57. Při posuzování toho, co je v sázce, Soud uznává důležitost zajištění bezpečnosti na silnicích zaručením, že dopravní přestupky nezůstanou nepotrestány (srov. Falk, cit. výše). Ve vztahu ke stěžovateli však Soud poznamenává, že mu byla uložena vyšší pokuta a trest odnětí svobody v trvání pěti dní, protože byl uznán vinným opětovným spácháním přestupku a nikoli pouze řízením bez oprávnění, [srov. Ioan Pop proti Rumunsku (rozhodnutí výboru), č. 40301/04, 28. 6. 2011]. Nadto musel stěžovatel tento trest vykonat předtím, než bylo skončeno řízení o prvním přestupku.

58. V případech, kdy Soud zkoumal skutkové a právní domněnky v kontextu trestního řízení, věnoval zvláštní pozornost procesním zárukám a možnostem obrany dostupným stěžovateli k rozporování takových domněnek (viz Falk, cit. výše; Salabiaku, cit. výše, § 2930; Västberga Taxi Aktiebolag a Vulic proti Švédsku, č. 36985/97, § 114–116, 23. 7. 2002; Janosevic proti Švédsku, č. 34619/97, § 102–04, ECHR 2002-VII; Radio France a další proti Francii, č. 53984/00, § 24, ECHR 2004-II; Ian Pop, cit. výše). Ve všech těchto případech byly právní domněnky předmětem řízení (nebo jeho částí) vedeného u vnitrostátních soudů, což obviněnému umožnilo využít jeho obhajovací práva. Pokud byly procesní záruky dostupné pro rozporování domněnek zhodnoceny jako nedostatečné, bylo shledáno porušení presumpce nevinny (viz Anghel proti Rumunsku, č. 28183/03, § 62–69, 4. 10. 2007).

59. Jak vláda v podání uvedla, domněnka se týkala skutečnosti, že stěžovatel spáchal přestupek, který byl předmětem jiného řízení. Z formulací Krajského soudu v Rize (viz bod 19.) a vlády (viz bod 47.) plyne, že vnitrostátní soudy se považovaly za právně vázané protokolem o přestupku týkajícím se prvního přestupku bez ohledu na to, jestli bylo proti němu podáno odvolání. Stěžovatel tudíž zůstal proti této domněnce bez možnosti obrany.

60. Soud opakuje, že presumpce nevinny vylučuje shledání viny jinde než v rámci trestního řízení před příslušným soudem, a to bez ohledu na procesní záruky v takovém paralelním řízení a nehledě na obecné úvahy o účelnosti (viz Böhmer, cit. výše, § 67).

61. Soud má tudíž za to, že závěr Krajského soudu v Rize učiněný v třetím správním řízení o opětovném spáchání přestupku stěžovatelem za situace, kdy o jeho odvolání ve vztahu k prvnímu přestupku nebylo doposud rozhodnuto v dru-

hém řízení, bylo v rozporu se stěžovatelovým právem být považován za nevinného ve vztahu k tomuto prvnímu přestupku.

62. Došlo tedy k porušení čl. 6 odst. 2 Úmluvy.

(...)

VÝROK

Z těchto důvodů Soud

1. *Prohlašuje* rozhodnutím většiny stížnost týkající se tvrzeného porušení presumpce neviny za přijatelnou;

2. *Rozhoduje* šesti hlasy proti jednomu, že došlo k porušení čl. 6 odst. 2 Úmluvy;

(...)

(Zpracovali JUDr. Ivo Kouřil a Mgr. Bc. Kamila Tokošová)

EVROPSKÝ SOUD PRO LIDSKÁ PRÁVA
VELKÝ SENÁT
8. 7. 2019
VĚC MIHALACHE PROTI RUMUNSKU
(rozsudek ve věci Mihalache proti Rumunsku,
stížnost č. 54012/10)

Dotčený článek Úmluvy:

čl. 4 Protokolu č. 7

Odkazy na českou právní úpravu:

čl. 40 odst. 5 Listiny základních práv a svobod

§ 11 odst. 1 písm. h), j) § 174a odst. 1, § 278 odst. 3 zákona č. 141/1961 Sb., trestní řád

Klíčová slova:

ne bis in idem – obnova řízení

K principu *ne bis in idem* a podmínkám obnovy řízení ve smyslu čl. 4 odst. 2 Protokolu č. 7

Autorský komentář:

V předkládaném rozhodnutí se Soud zabýval namítaným porušením principu *ne bis in idem*, k němuž mělo dojít a) postupem nadřízeného státního zástupce, jenž při aplikaci vnitrostátní právní úpravy zrušil rozhodnutí nižšího státního zastupitelství, jímž došlo k zastavení trestního stíhání stěžovatele a uložení správní sankce, a nařídil pokračování v jeho trestním stíhání, a b) jeho následným odsouzením soudem. Argumentace Soudu, který svým výrokem vyslovil porušení čl. 4 Protokolu 7, navazuje na jeho předcházející judikaturu v této oblasti (zejména Engel a další proti Nizozemsku; Sergey Zolotukhin proti Rusku; A a B proti Norsku) a tuto rozvíjí ve vztahu ke znaku „bis“ ve dvou směrech. Jednak definováním konečného rozhodnutí a jednak zavedením kritéria předvídatelnosti.

„Konečným“ je (bod 97.) podle Soudu rozhodnutí řešící meritum věci a vydané orgánem podílejícím se na výkonu spravedlnosti. Závěr, že nemusí jít o rozhodnutí vydané soudem, dovodil z anglického znění textu Úmluvy, konkrétně pojmů „finally acquitted or convicted“ obsažených v čl. 4 Protokolu č. 7, které umožňuje jejich širší výklad v zájmu obviněného. V posuzované věci Soud označil za „konečné“ rozhodnutí státního zástupce, jímž jednak zastavil trestní stíhání obviněného a současně rozhodl o uložení správní, avšak svou povahou trestní, sankce. Právě řešení merita věci státním zástupcem a současně uložení sankce odůvodnilo toto jeho

odchylné posouzení charakteru vydaného rozhodnutí oproti závěru vyslovenému v předchozí judikatuře Soudu (například Smirnova a Smirnova proti Rusku), podle něhož (bod 96.) pouhé zastavení trestního stíhání obviněného státním zástupcem, nepředstavující ani osvobození, ani odsouzení, konečné rozhodnutí nezakládá.

Kritérium „předvídatelnosti“ (bod 111. a násl.), dovozené z požadavku zákonosti a principu právní jistoty vnitrostátní právní úpravy, se pro Soud stalo hlediskem pro rozlišení řádných a mimořádných opravných prostředků. V souladu s ním musí být přesně seznatelné, ve kterém okamžiku se rozhodnutí stane konečným. Aby mohl být opravný prostředek považován za řádný, musí zákon stanovit, v jaké lhůtě ho lze uplatnit. Absence zákonem stanovené lhůty pro realizaci oprávnění nadřízeného státního zástupce zrušit rozhodnutí vydané nižším státním zastupitelstvím vedla Soud k závěru, že v jím posuzované věci byl využit mimořádný opravný prostředek a že zrušené rozhodnutí bylo ve skutečnosti rozhodnutím konečným.

Ve vztahu k čl. 4 odst. 2 Protokolu č. 7 Soud zopakoval, že pouhé přehodnocení zjištěných skutečností ve světle použitelného práva nepředstavuje „podstatnou vadu“ předešlého řízení umožňující obnovu řízení. Odlišné hodnocení závažnosti skutku obviněného a přiměřenosti mu uložené sankce v řízení nezatíženém procesní vadou či jiným vážným pochybením proto nezakládá důvod obnovy řízení podle zmíněného článku.

Pozoruhodná na komentovaném rozhodnutí je skutečnost, že ačkoli bylo velkým senátem přijato jednomyslně, většina soudců uplatnila námitky vůči jeho odůvodnění. V závěru textu proto uvádíme i stručné shrnutí některých jejich odlišných názorů.

SKUTKOVÝ STAV

Stěžovatel byl v noci z 2. na 3. 5. 2008 při řízení na dálnici zastaven policií k preventivní kontrolní prohlídce. Podstoupil dechovou zkoušku na alkohol, která se zdála být pozitivní a byl proto policií vyzván, aby poskytl biologický vzorek ke stanovení hladiny alkoholu v jeho krvi. To stěžovatel odmítl. Státní zastupitelství následně proti stěžovateli zahájilo trestní stíhání pro delikt odmítnutí poskytnout biologický vzorek ke stanovení hladiny alkoholu v krvi podle čl. 85 odst. 5 nařízení č. 195/2002 o silničním provozu (dále jen „nařízení č. 195/2002“). Při výslechu se stěžovatel doznal k řízení pod vlivem alkoholu a k neposkytnutí vzorku.

Státní zastupitelství příkazem ze dne 7. 8. 2008 podle čl. 10 (b1) a 11 trestního řádu a čl. 91 trestního zákoníku zastavilo trestní stíhání stěžovatele auložilo mu správní pokutu. V souladu s těmito ustanoveními nemohlo dojít ke stíhání, pokud spáchaný čin nebyl dostatečně závažný, aby představoval trestný čin (viz bod 33.). Příkaz nebyl napaden opravným prostředkem, a přestože není zřejmé, kdy jej stěžovatel převzal, nejpozději 15. 8. 2008 jej vzal na vědomí, neboť uloženou pokutu zaplatil.

Uvedený příkaz byl dne 7. 1. 2009 zrušen nadřízeným státním zástupcem podle čl. 270 odst. 1 a 273 trestního řádu z důvodu, že uložená správní pokuta není dostatečná, neboť čin stěžovatele se vyznačoval vysokou nebezpečností pro společnost a musí být řádně potrestán, aby se zabránilo dalšímu protiprávnímu jednání. Prikázal proto znovuotevření případu a zrušení uložené pokuty. Stěžovatel byl dne 18. 2. 2009 o pokračování v řízení uvědomen a následujícího dne byl seznámen se spisem, přičemž se k jednání zcela doznal.

Na základě podané obžaloby odsoudil okresní soud stěžovatele k podmíněnému trestu odnětí svobody v trvání jednoho roku, tedy trestu mírnějším, než stanovil zákon. Odvolání stěžovatele bylo krajským soudem zamítnuto. Stěžovatel podal dovolání pro právní vady – porušení principu ne bis in idem. Soud, který je projednával, však uvedl, že příkaz ze dne 7. 8. 2008 nepředstavuje res iudicata, neboť nemá povahu konečného rozhodnutí, k porušení principu ne bis in idem tedy dojít nemohlo a dovolání stěžovatele zamítl.

Nejvyšší státní zástupce 17. 1. 2013 provedl průzkum stran použití čl. 18^l v případě deliktů vyjmenovaných v nařízení č. 195/2002 a nižší státní zastupitelství požádal o zaslání výsledků přezkumů, které provedla v letech 2011 a 2012, a opatření, která následně přijala. Poté, co státní zastupitelství rozhodlo o zrušení správní pokuty uložené stěžovateli, byl stěžovatel vyzván k podání žádosti o vrácení zaplacené částky, což doposud neučinil.

PŘÁVNÍ POSOUZENÍ

I. K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 4 PROTOKOLU Č. 7 ÚMLUVY

44. Stěžovatel namítl, že byl v rozporu s čl. 4 odst. 1 Protokolu č. 7 v trestním řízení souzen a odsouzen dvakrát pro stejný trestný čin. Uvedl také, že nové otevření jeho případu nebylo v souladu s podmínkami stanovenými čl. 4 odst. 2. Článek 4 Protokolu č. 7 Úmluvy stanovuje:

„1. Nikdo nemůže být stíhán nebo potrestán v trestním řízení podléhajícím pravomoci téhož státu za trestný čin, za který již byl osvobozen nebo odsouzen konečným rozsudkem podle zákona a trestního řádu tohoto státu.

2. Ustanovení předchozího odstavce nejsou na překážku obnově řízení podle zákona a trestního řádu příslušného státu, jestliže nové nebo nově zjištěné skutečnosti nebo podstatná vada v předešlém řízení mohly ovlivnit rozhodnutí ve věci.

3. Od tohoto článku nelze odstoupit podle čl. 15 Úmluvy.“

45. Vláda tento argument rozporovala.

Posouzení Soudem

47. Soud znovu zdůrazňuje, že záruce včleněné do čl. 4 Protokolu č. 7 náleží v systému ochrany tvořeném Úmluvou přední místo, což je podtrženo skutečností,

že odstoupení od tohoto článku není přípustné podle čl. 15 Úmluvy ani v případě války nebo jiného veřejného ohrožení.

48. Ochrana proti dvojímu trestnímu stíhání je jedním ze zvláštních opatření spojených s obecnou zárukou spravedlivého procesu v trestním řízení. Článek 4 Protokolu č. 7 Úmluvy představuje základní právo garantující, že nikdo nebude souzen nebo potrestán v trestním řízení pro trestný čin, pro který již byl konečným rozsudkem odsouzen nebo osvobozen [viz Marguš proti Chorvatsku (GC), č. 4455/10, § 114, ECHR 2014 (výňatky); Sergey Zolotukhin proti Rusku (GC), č. 14939/03, § 58, ECHR 2009; Nikitin proti Rusku, č. 50178/99, § 35, ECHR 2004-VIII; Kadušić proti Švýcarsku, č. 43977/13, § 82, 9. 1. 2018]. Opakovanost řízení nebo trestu je základem právního problému, jemuž se čl. 4 Protokolu č. 7 věnuje (viz Nikitin, cit. výše, § 35).

49. Soud shledává, že formulace prvního odstavce čl. 4 Protokolu č. 7 vymezuje tři složky principu *ne bis in idem*: 1) obě řízení musejí mít „trestní“ povahu, 2) musejí se týkat stejných skutkových okolností a 3) musí jít o zdvojení řízení. Každou z těchto složek proto postupně posoudí.

1. Jestli mělo řízení, z něhož vzešel příkaz ze dne 7. 8. 2008, trestní povahu

50. Příkazem ze dne 7. 8. 2008 zastavilo státní zastupitelství trestní stíhání vedené proti stěžovateli pro odmítnutí poskytnutí biologického vzorku k určení hladiny alkoholu v krvi, neboť shledalo, že jeho jednání nepředstavuje trestný čin ve smyslu trestního práva. V témže příkazu však státní zastupitelství uložilo stěžovateli sankci označenou trestním řádem jako „správní“. První otázkou k posouzení, aby mohlo být určeno, jestli byl stěžovatel „osvobozen nebo odsouzen konečným rozsudkem podle zákona a trestního řádu tohoto státu“, je tudíž, zda bylo toto řízení „trestní“ ve smyslu čl. 4 Protokolu č. 7.

53. Soud znovu zdůrazňuje, že zákonné zařazení řízení ve vnitrostátním právu nemůže být jediným relevantním kritériem použitelnosti principu *ne bis in idem* podle čl. 4 odst. 1 Protokolu č. 7.

54. Opakuje také, že pojem „trestní obvinění“ ve smyslu čl. 6 odst. 1 je autonomní. Ustálená judikatura Soudu stanovuje tři kritéria, obecně známá jako „Engel kritéria“, která mají být posouzena při rozhodování, jestli se jedná o „trestní obvinění“ (viz Engel a další proti Nizozemsku, 8. 6. 1976, § 82, Série A č. 22; A a B proti Norsku [GC], č. 24130/11 a 29758/11, § 107, 15. 11. 2016; Ramos Nunes de Carvalho e Sá proti Portugalsku [GC], č. 55391/13 a 2 další, § 122, 6. 11. 2018). Prvním kritériem je kvalifikace deliktu podle vnitrostátního práva, druhým je jeho povaha a třetím je závažnost sankce, jejíž uložení osobě hrozí. Druhé a třetí kritérium jsou alternativní a nemusejí být nezbytně kumulativní. To však nevylučuje kumulativní přístup v případech, kdy samostatná analýza každého kritéria neumožňuje dospět k jednoznačnému závěru stran existence trestního obvinění (viz Sergey Zo-

lotukhin, cit. výše, § 53; A a B proti Norsku, cit. výše, § 105; Escoubet proti Belgii [GC], č. 26780/95, § 32, ECHR 1999-VII).

55. Soud dále prozkoumá, jestli uložení správní pokuty stěžovateli za delikt, ze kterého byl obviněn, spadá podle výše uvedených Engel kritérií, pod pojem „trestní řízení“.

i) Kvalifikace deliktu podle vnitrostátního práva

56. Soud poznamenává, že delikt, pro který byl stěžovatel stíhán, tedy jeho odmítnutí poskytnout biologický vzorek ke stanovení hladiny alkoholu v krvi, bylo trestné podle čl. 87 odst. 5 nařízení č. 195/2002, tj. části „delikty a tresty“, a mohlo vyústit v nepodmíněný trest odnětí svobody. Obě strany souhlasily, že tato ustanovení byla součástí rumunského trestního práva.

57. Dále Soud poznamenává, že v projednávaném případě byl aplikován čl. 18¹ trestního zákona, podle něhož jednání spadající pod trestní právo není trestným činem, pokud jeho závažnost nedosáhla požadované úrovně z důvodu minimálního zásahu do jedné z hodnot chráněných trestním právem a jeho zvláštním obsahem (viz bod 33.). Za těchto okolností mohl státní zástupce rozhodnout o zastavení trestního stíhání a namísto uložení trestu stanoveného v definici deliktu, z něhož byla osoba obviněna, uložit jinou sankci, která byla také stanovena trestním zákonem, ale označena byla jako „správní“.

58. V tomto případě státní zastupitelství příkazem ze dne 7. 8. 2008 zastavilo trestní stíhání stěžovatele. V příkaze uvedlo, že jeho jednání sice spadá pod trestní právo, nepředstavuje však trestný čin, auložilo stěžovateli správní pokutu. Bez ohledu na to představuje zařazení ve vnitrostátním právu pouze počáteční bod a jakékoli závěry z něj učiněné mají pouze formální a relativní hodnotu (viz mezi mnoha dalšími Engel a další, cit. výše, § 82; Sergey Zolotukhin, cit. výše, § 53). Soud proto provede podrobnější analýzu jednak skutečné povahy ustanovení vnitrostátního práva, které představovalo zákonný podklad pro sankci uloženou stěžovateli, a jednak závažnosti této sankce.

ii) Skutečná povaha použitelného zákonného ustanovení

59. Tím, že byl delikt odmítnutí poskytnout biologický vzorek ke stanovení hladiny alkoholu v krvi začleněn do nařízení č. 195/2002, sleduje také cíle v něm specifikované. Těmi jsou podle čl. 1 odst. 2 například ochrana života, fyzické integrity, zdraví a legitimních práv a zájmů účastníků provozu a ochrana veřejnosti, soukromého vlastnictví a životního prostředí, tedy hodnoty spadající do oblasti ochrany trestního práva. Ustanovení tohoto nařízení se v souladu s čl. 1 odst. 5 vztahovala na všechny účastníky provozu a nikoli pouze na skupinu se zvláštním postavením. Sankce stanovená za spáchání deliktu podle čl. 87 odst. 5 nařízení č. 195/2002 byla přísná – dva roky až sedm let odnětí svobody – a směřovala k potrestání a odrazení od jednání, které by mohlo podkopávat společenské hodnoty chráněné zákonem (viz bod 32.).

60. Soud také považuje za důležité poznamenat, že příkazem ze dne 7. 8. 2008 sice bylo shledáno, že jednání, z něhož byl stěžovatel obviněn, nebylo trestným činem, přesto však spadalo pod ustanovení trestního práva. Trestný čin, z něhož byl stěžovatel obviněn, byl zpočátku považován za zjevně bezvýznamný, protože do jedné z hodnot chráněných trestním právem a jeho zvláštním obsahem zasáhl minimálně. To však nevylučuje jeho posouzení jako „trestného“ ve smyslu autonomního výkladu tohoto pojmu podle Úmluvy, neboť v ní nikde není uvedeno, že by trestní povaha deliktu ve smyslu „Engel kritérií“ vyžadovala určitý stupeň jeho závažnosti (viz Ezech a Connors proti Spojenému království [GC], č. 39665/98 a č. 40086/98, § 104, ECHR 2003-X). V druhém řízení bylo nadto stran téhož jednání shledáno, že představovalo trestný čin. Soud proto uznává, že zákonné ustanovení, na základě něhož státní zastupitelství stěžovatele prostřednictvím příkazu ze dne 7. 8. 2008 stíhalo a potrestalo, mělo trestní povahu.

iii) Stupeň závažnosti sankce

61. Pokud jde o závažnost sankce, ta je posuzována s ohledem na maximální možnou sankci, kterou stanovil příslušný zákon. Skutečně uložená sankce je při posuzování relevantní, nemůže však zmenšit význam toho, co zpočátku hrozilo (viz Sergey Zolotukhin, cit. výše, § 56; Grecu proti Rumunsku, č. 75101/01, § 54, 30. 11. 2006; Tomasović proti Chorvatsku, č. 53785/09, § 23, 18. 10. 2011).

62. V projednávaném případě čl. 87 odst. 5 nařízení č. 195/2002 stanovil, že delikt odmítnutím poskytnout biologický vzorek ke stanovení hladiny alkoholu v krvi bude potrestán odnětím svobody v trvání dvou až sedmi let. Přestože státní zastupitelství předmětné jednání nepovažovalo za představující trestný čin ve smyslu trestního práva, muselo ze zákona v případě zastavení trestního stíhání podle čl. 18¹ trestního zákona uložit pokutu (viz bod 33.) Stěžovateli tak byla za jednání, z něhož byl obviněn, uložena pokuta 1 000 rumunských leu (v té době přibližně 250 eur). Tato částka odpovídala maximální možné výši, kterou bylo možno podle čl. 91 trestního zákona uložit. Přestože trestní zákon sankci označil jako „správní“, účelem této pokuty nebyla náhrada škody způsobené stěžovatelem, ale jeho potrestání a odrazení od dalšího protiprávního jednání [srov. Ioan Pop proti Rumunsku (roz.), č. 40301/04, § 25, 28. 6. 2011, kde Soud shledal, že správní pokuta přibližně 50 eur uložená stěžovateli podle nařízení č. 195/2002 za nezastavení a nedání přednosti v jízdě úřednímu vozu byla pro účely čl. 6 Úmluvy „trestní“; a Sancaklı proti Turecku, č. 1385/07, § 30, 15. 5. 2018, kde Soud uzavřel, že pokuta označená tureckým právem jako správní ve výši přibližně 62 eur byla „trestní“ pro účely čl. 6 Úmluvy]. Přestože tedy vnitrostátní právo pokutu uloženou stěžovateli označuje za „správní“, je vzhledem k výše uvedenému podobná trestní sankci, neboť má represivní a odstrašující účel.

iv) Závěr ohledně povahy řízení, z něhož vzešel příkaz ze dne 7. 8. 2008

63. S ohledem na výše uvedené Soud uzavírá, že povaha deliktu, pro který byl stěžovatel stíhán, a uložené sankce spojují řízení vedoucí k vydání příkazu ze dne 7. 8. 2008 s pojmem „trestní řízení“ ve smyslu čl. 4 Protokolu č. 7.

64. Nadto je nepochybné, že podmíněný trest odnětí svobody v trvání jednoho roku, který mu byl uložen (pozn. správně potvrzen) rozsudkem Odvolacího soudu v Galați ze dne 14. 6. 2010, byl trestní sankcí (viz bod 25.). Vzhledem k tomu, že první řízení popsané stěžovatelem mělo trestní povahu, první kritérium pro použití čl. 4 Protokolu č. 7 je naplněno.

2. Jestli byl stěžovatel stíhán dvakrát pro stejný trestný čin (idem)

67. Ve věci Sergey Zolotukhin (cit. výše, § 82) Soud shledal, že čl. 4 Protokolu č. 7 musí být chápán jako zakazující stíhání a soudní řízení pro druhý „trestný čin“, pokud je jeho skutkový základ totožný nebo v podstatě totožný. Tento skutkový přístup byl Soudem výslovně zdůrazněn v následujících případech (viz například Marguš, cit. výše, § 114; A a B proti Norsku, cit. výše, § 108; Ramda proti Francii, č. 78477/11, § 81, 19. 12. 2017).

68. V projednávaném případě Soud poznamenává, že na základě příkazu ze dne 7. 8. 2008 a konečného rozsudku Odvolacího soudu v Galați ze dne 14. 6. 2010 byl stěžovatel uznán vinným tím, že během noci z 2. na 3. 5. 2008 odmítl po preventivní kontrole provedené dopravní policií podstoupit test na přítomnost alkoholu v krvi, za což byl potrestán. Vzhledem k tomu byl stěžovatel skutečně, pokud se tato dvě výše uvedená rozhodnutí týkala totožného skutkového základu a totožného obvinění, souzen a potrestán dvakrát pro stejný trestný čin.

3. Jestli došlo ke zdvojení řízení (bis)

81. Soud opakuje, že cílem čl. 4 Protokolu č. 7 je zakázat opakování trestního stíhání, které již bylo zakončeno konečným rozhodnutím (viz Sergey Zolotukhin, cit. výše, § 107, s dalšími odkazy).

i) Předběžná zjištění o tom, jestli se obě řízení doplňovala

82. Soud považuje za užitečné prvně posoudit, zda okolnosti projednávaného případu nasvědčují „duálnímu“ řízení s dostatečně blízkým spojením. Otázka, jestli bylo nebo nebylo rozhodnutí „konečné“ by pozbyla významu, pokud by nedošlo ke skutečnému zdvojení řízení, ale spíše ke spojení řízení, která lze považovat za jednotný celek (viz A a B proti Norsku, cit. výše, § 142).

83. Soud v A. a B. proti Norsku (cit. výše, § 126 a 130–134) zopakoval a rozvinul zásadu „dostatečně blízkého spojení v podstatě a v čase“ mezi řízeními. Přítomnost takového spojení umožňuje, aby byla obě řízení považována za tvořící

část jednotného systému sankcí definovaného vnitrostátním právem. Nedojde tak k duplicitě řízení, ale spíše k jejich spojení, přípustnému podle čl. 4 Protokolu č. 7.

84. V projednávaném případě byl stěžovatel stíhán v „obou“ řízeních pro jeden skutek trestný podle jednoho zákonného ustanovení čl. 87 odst. 5 nařízení č. 195/2002. Obě řízení a obě sankce uložené stěžovateli sledovaly stejný obecný účel odrazení od jednání představujícího riziko pro bezpečnost na silnicích. Celá „první“ část řízení a počátek „druhé“ části byly vedeny stejným orgánem, tedy státním zastupitelstvím u Okresního soudu ve Focșani. V obou řízeních byly provedeny také stejné důkazy. V projednávaném případě nebyly obě sankce uložené stěžovateli spojené, neboť měla být uložena pouze jedna z nich v závislosti na tom, jestli bude jeho jednání posouzeno jako trestný čin. Druhé řízení následovalo až po tom prvním a obě tak nebyla vedena zároveň.

85. Vzhledem k těmto zjištěním Soud souhlasí se stranami a shledává, že obě řízení nebyla spojena sjednocujícím způsobem tak, aby tvořila souvislý celek, čímž by byla obě řízení spojena „dostatečně blízce v podstatě i čase“ a tím pádem slučitelná s kritériem „bis“ podle čl. 4 Protokolu č. 7 (srov. A a B proti Norsku, cit. výše, § 112–34; Jóhannesson a další proti Islandu, č. 22007/11, § 48–49, 18. 5. 2017).

86. Aby mohlo být rozhodnuto, zda došlo v tomto případě k duplicitě řízení („bis“) ve smyslu čl. 4 Protokolu č. 7, posoudí Soud, jestli příkaz státního zástupce ze dne 7. 8. 2008 představoval „konečné“ rozhodnutí o „osvobození nebo odsouzení“ stěžovatele. V kladném případě bude muset Soud rozhodnout, jestli rozhodnutí nadřízeného státního zástupce ze dne 7. 1. 2009 spadalo pod jednu z výjimek stanovených čl. 4 odst. 2 Protokolu č. 7, a představovalo tak obnovu řízení slučitelnou s čl. 4 Protokolu č. 7.

ii) Jestli příkaz ze dne 7. 8. 2008 představoval konečné osvobození nebo odsouzení

87. Soud poznamenává, že strany jsou ve sporu ohledně následujícího. Vláda uvedla, že příkaz ze dne 7. 8. 2008 představoval pouze zastavení řízení státním zastupitelstvím, zatímco stěžovatel odporoval, že znamenal jeho odsouzení. Shodně s tím stěžovatel argumentoval, že příkaz ze dne 7. 8. 2008 byl konečným rozhodnutím, s čímž vláda nesouhlasila.

88. Soud upozorňuje, že čl. 4 Protokolu č. 7 uvádí, že princip *ne bis in idem* je určen k ochraně osob, které již byly „osvobozeny nebo odsouzeny“. Důvodová zpráva k Protokolu č. 7 ve vztahu k čl. 4 říká, že „se princip zavedený tímto ustanovením použije pouze poté, kdy byla osoba pravomocně osvobozena nebo odsouzena v souladu s právem a trestním procesním právem dotčeného státu“ (viz bod 29. důvodové zprávy citované v bodě 37.). Aby tedy mohla osoba požívat ochrany tohoto článku, nepostačuje pouze konečné rozhodnutí, musí jít o konečné rozhodnutí, které obsahuje osvobození nebo odsouzení osoby.

89. V projednávané věci musí Soud předně posoudit, jestli příkaz ze dne 7. 8. 2008 skutečně představoval konečné osvobození nebo odsouzení. A pokud ano,

musí zjistit, jestli byl „konečným“ rozhodnutím ve smyslu čl. 4 Protokolu č. 7. Aby mohl na tyto otázky odpovědět, musí Soud provést širší rozbor čl. 4 Protokolu č. 7 ve světle příslušné judikatury.

90. Za tímto účelem opakuje, že jako mezinárodní smlouva musí být Úmluva vykládána ve světle pravidel, která pro výklad smluv stanovují čl. 31 až 33 Vídeňské úmluvy o smluvním právu ze dne 23. 5. 1969 (viz Golder proti Spojenému království, 21. 2. 1975, § 29, Série A č. 18; Magyar Helsinki Bizottság proti Maďarsku [GC], č. 18030/11, § 118, 8. 11. 2016). Soud je tudíž v souladu s Vídeňskou úmluvou povinen určit obvyklý význam, který je výrazům dáván v jejich celkové souvislosti, a rovněž s přihlédnutím k předmětu a účelu ustanovení, v nichž jsou obsažena (viz Johnston a další proti Irsku, 18. 12. 1986, § 51, Série A č. 112; a článek 31 odst. 1 Vídeňské úmluvy citované v bodě 39.).

91. Krom toho, aby mohla být ustanovení Úmluvy a Protokolů vykládána ve světle jejich předmětu a účelu, Soud ve své judikatuře rozvinul další způsoby výkladu – zásadu autonomního a evolutivního výkladu a prostoru pro uvážení. Tyto zásady vyžadují, aby byla Úmluva a její Protokoly vykládány a používány způsobem, který jejich záruky učiní praktickými a účinnými, nikoli pouze teoretickými a zdánlivými (viz Soering proti Spojenému království, 7. 6. 1989, § 87, Série A č. 161).

92. Je třeba také vzít v úvahu jednak vnější souvislosti tohoto ustanovení, tedy že je součástí smlouvy, jejímž účelem je účinná ochrana lidských práv jednotlivců, a jednak že Úmluvu je třeba číst jako celek a vykládat ji způsobem, který podporuje vnitřní spojitost a souhru mezi jednotlivými ustanoveními [viz Stec a další proti Spojenému království (roz.) [GC], č. 65731/01 a 65900/01, § 47–48, ECHR 2005-X; Magyar Helsinki Bizottság, cit. výše, § 120].

(α) K pojmům „osvobození“ a „odsouzení“

93. Před podrobným zkoumáním těchto pojmů považuje Soud za užitečné zhodnotit, jestli je nutný soudní zásah k tomu, aby mohlo být rozhodnutí považováno za „osvobození“ nebo „odsouzení“.

Jestli je nutný soudní zásah

94. Studium dvou autentických verzí čl. 4 Protokolu č. 7 – anglické a francouzské – Soud nalezl rozdíl ve formulaci obou textů. Francouzská verze čl. 4 Protokolu č. 7 stanovuje, že dotčená osoba musela být „*acquitté ou condamné par un jugement*“, zatímco anglická verze stejného ustanovení uvádí, že osoba musela být „*finally acquitted or convicted*“ (pozn. v českém znění uveřejněném sdělením federálního ministerstva zahraničních věcí č. 209/1992 Sb. „osvobozen nebo odsouzen konečným rozsudkem“). Francouzská verze tedy naznačuje, že osvobození nebo odsouzení musí vycházet z „*jugement*“, zatímco anglická verze neuvádí, jakou formu by mělo osvobození nebo odsouzení mít. Když jsou takto před Soud po-

staveny dvě verze normotvorné smlouvy, které mají stejnou váhu, ale nejsou úplně stejné, musí je vyložit způsobem, který je v co největší míře zachová a zároveň je nejvhodnější, aby uskutečnil cíl smlouvy a dosáhl jejího předmětu [viz *The Sunday Times* proti Spojenému království (č. 1), 26. 4. 1979, § 48, Série A č. 30; a článek 33 odst. 4 Vídeňské úmluvy o smluvním právu].

95. Ve světle zásadní role, kterou hraje čl. 4 Protokolu č. 7 v systému Úmluvy, a účelu práva, které toto ustanovení zajišťuje, nemůže použití slova „*jugement*“ ve francouzské verzi článku opodstatnit restriktivní přístup k pojmu osoby, která byla „osvobozena nebo odsouzena“. Podstatné je v každém případě, aby bylo dočtené rozhodnutí vydáno orgánem podílejícím se v daném vnitrostátním právním systému na výkonu spravedlnosti a tento orgán měl podle vnitrostátního práva pravomoc prokázat, a kde to připadá v úvahu – potrestat protiprávní jednání, z něhož byla osoba obviněna. Skutečnost, že toto rozhodnutí nemá formu rozsudku, nemůže vyvolat pochyby o osvobození nebo odsouzení osoby, neboť takové procesní a formální hledisko nemůže mít vliv na účinek rozhodnutí. Takový široký výklad daného pojmu je podporován anglickou verzí čl. 4 Protokolu č. 7. Soud nadto soustavně zastával obdobný přístup při posuzování účinků právní události. Například při rozhodování, jestli řízení vnitrostátním právem označené jako správní mělo účinky, které způsobovaly, že toto řízení muselo být považováno za „trestní“ v autonomním výkladu tohoto pojmu podle Úmluvy [viz mezi mnoha dalšími A a B proti Norsku, cit. výše, § 139 a 148; Sergey Zolotukhin, cit. výše, § 54–57; viz také Tsonyo Tsonev proti Bulharsku (č. 2), č. 2376/03, § 54, 14. 1. 2010, kde Soud shledal, že rozhodnutí starosty o uložení správní pokuty stěžovateli, které nebylo napadeno u soudu a bylo vykonatelné, představovalo konečné rozhodnutí ve smyslu čl. 4 Protokolu č. 7]. Vzhledem k tomu Soud uzavírá, že soudní zásah není pro rozhodnutí nutný.

Obsah pojmů „osvobození“ a „odsouzení“

96. Soud ve své judikatuře doposud nevymezil rozsah výrazu „osvobozen nebo odsouzen“ a ani v tomto směru nestanovil žádná obecná kritéria. Nicméně v minulosti opakovaně rozhodl, že zastavení trestního stíhání státním zástupcem nepředstavuje ani osvobození, ani odsouzení a čl. 4 Protokolu č. 7 proto není na takový případ použitelný (viz Marguš, § 120; Smirnova a Smirnova; Harutyunyan; vše cit. výše). Ve věci Horciag (cit. výše) Soud uvedl, že „rozhodnutí potvrzující dočasnou psychiatrickou detenci nemůže být považováno za osvobození ve smyslu čl. 4 Protokolu č. 7, neboť jde o preventivní opatření, které není spojeno s žádným vyšetřováním nebo nalézáním ve vztahu ke stěžovatelově vině [viz obdobně Escoubet proti Belgii (cit. výše), a Mulot proti Francii (rozh.), č. 37211/97, 14. 1. 1999]“.

97. Aby mohl rozhodnout, jestli určité rozhodnutí představuje „osvobození“ nebo „odsouzení“, Soud zvažoval skutečný obsah sporného rozhodnutí a posoudil jeho účinky na stěžovatele. S odkazem na znění čl. 4 Protokolu č. 7 má Soud za to,

že záměrné užití slov „osvobozen nebo odsouzen“ naznačuje, že po zhodnocení okolností případu bylo rozhodnuto o stěžovatelově „trestní“ odpovědnosti, tedy že došlo k rozhodnutí o meritu věci. Aby mohlo k takovému zhodnocení dojít, je nutné, aby byla rozhodujícímu orgánu dána vnitrostátním právem rozhodovací pravomoc opravňující jej k posuzování merita věci. Tento orgán pak musí zkoumat nebo hodnotit důkazy ve spise a posoudit zapojení stěžovatele do jedné nebo všech událostí vedoucích k zásahu vyšetřovacích orgánů, aby mohl rozhodnout, jestli byla zjištěna „trestní“ odpovědnost (viz obdobně Allen proti Spojenému království [GC], č. 25424/09, § 127, ECHR 2013 – věc týkající se rozsahu presumpce nevinu podle čl. 6 odst. 2 Úmluvy, v níž byl pro Soud rozhodující obsah a nikoliv forma).

98. Zjištění, že došlo ke zhodnocení okolností případu a posouzení stěžovatelovy viny nebo nevinu, může být podpořeno postupem řízení v daném případě. Bylo-li trestní vyšetřování započato poté, co bylo proti osobě vzneseno obvinění, poškozený byl vyslechnut, důkazy byly shromážděny a přezkoumány oprávněným orgánem a bylo přijato odůvodněné rozhodnutí na základě těchto důkazů, poté pravděpodobně tyto skutečnosti povedou ke zjištění, že došlo k rozhodnutí o meritu věci. Pokud byla oprávněným orgánem uložena sankce jako důsledek chování přisuzovaného příslušné osobě, může být rozumně předpokládáno, že tento orgán provedl předchozí posouzení okolností případu a toho, jestli bylo chování této osoby v souladu se zákonem, či nikoli.

Úvahy konkrétní pro projednávanou věc

99. Pokud jde o okolnosti projednávaného případu, Soud zjišťuje, že svým příkazem ze dne 7. 8. 2008 státní zastupitelství u Okresního soudu ve Focșani zastavilo trestní stíhání stěžovatele a zároveň mu za jednání, kterého se dopustil, uložilo správní sankci. Nejednalo se tedy o pouhý příkaz zastavující řízení, na který by bezpochyby nebyl čl. 4 Protokolu č. 7 Úmluvy použitelný (viz Marguš, § 120; Smirnova a Smirnova; Harutyunyan; vše cit. výše).

100. V projednávaném případě se státní zastupitelství v souladu s vnitrostátním právem účastnilo na výkonu trestní spravedlnosti. Státní zástupce měl pravomoc vyšetřovat stěžovatelovo údajné jednání, přičemž za tímto účelem vyslechl svědka a podezřelého. Následně použil příslušná hmotně právní ustanovení vnitrostátního práva, když musel posoudit, jestli byly splněny podmínky pro posouzení stěžovatelova údajného jednání jako trestného činu. Na základě shromážděných důkazů státní zástupce provedl své vlastní zhodnocení okolností případu ve vztahu ke stěžovateli samotnému a ke konkrétnímu skutkovému stavu. Poté, opět v souladu s pravomocemi danými mu vnitrostátním právem, státní zástupce rozhodl o zastavení trestního stíhání a uložení pokuty stěžovateli, která měla represivní a odstrašující účel (viz body 11. až 15.). Uložená pokuta se stala vykonatelnou po uplynutí lhůty pro odvolání, kterou měl stěžovatel podle vnitrostátního práva.

101. S ohledem na vyšetřování, které státní zástupce provedl, a na pravomoci, kterými byl vnitrostátním právem nadán k rozhodnutí případu, má Soud za to, že se v projednávaném případě jeho zhodnocení týkalo jak okolností případu, tak „trestní“ odpovědnosti stěžovatele. Když je k tomu ještě vzata v úvahu skutečnost, že stěžovateli byla uložena represivní a odstrašující sankce, představoval příkaz ze dne 7. 8. 2008 jeho „odsouzení“ v hmotně právním smyslu tohoto pojmu. Vzhledem k účinkům odsouzení na stěžovatele nemůže tento závěr změnit skutečnost, že v jeho případě nedošlo k soudnímu zásahu.

(β) Ke „konečné“ povaze příkazu státního zástupce ze dne 7. 8. 2008 znamenajícího stěžovatelovo „trestní odsouzení“

Přístup Soudu ve srovnatelných předchozích případech a jeho rozvinutí pro účely projednávaného případu

102. Aby se podle znění čl. 4 Protokolu č. 7 na jednotlivce vztahovala ochrana principu *ne bis in idem*, musí splňovat podmínku, že „již byl osvobozen nebo odsouzen konečným rozsudkem podle zákona a trestního řádu tohoto státu“. Tento článek tedy obsahuje výslovný odkaz na právo státu, který vydal sporné rozhodnutí.

103. Soud dále poznamenává, že podle jeho judikatury [viz například Nikitin, cit. výše, § 37; Storbråten, (rozh.), č. 12277/04, 1. 2. 2007; Horciag a Sundqvist, vše cit. výše; Sergey Zolotukhin, cit. výše, § 107] při posuzování, co bylo v projednávaných případech „konečným“ rozhodnutím, vždy odkazoval na podmínky stanovené důvodovou zprávou k Protokolu č. 7. Rozhodnutí pak bylo „konečné“ – bez ohledu na jeho označení ve vnitrostátním právu – po využití všech „řádných“ opravných prostředků nebo uplynutí lhůty stanovené vnitrostátním právem pro jejich podání. Opravné prostředky, které Soud označuje za „mimořádné“, nejsou vzaty v úvahu při posuzování, co bylo „konečným“ rozhodnutím ve smyslu čl. 4 Protokolu č. 7 (viz Nikitin, cit. výše, § 37–39; Sergey Zolotukhin, cit. výše, § 108; Sismanidis a Sitaridis proti Řecku, č. 66602/09 a 71879/12, § 42, 9. 6. 2016; Šimkus proti Litvě, č. 41788/11, § 47, 13. 6. 2017). Jinými slovy, Soud při svém přezkumu nevzal automaticky v úvahu členění používané vnitrostátním právem pro posouzení, jestli bylo rozhodnutí „konečné“. Provedl vždy své vlastní zhodnocení „konečné“ povahy rozhodnutí s ohledem na „řádné“ opravné prostředky, které měly strany k dispozici.

104. Čtení některých rozhodnutí předcházejících Sergey Zolotukhin a Marguš (cit. výše), zvláště pak Horciag, Sundqvist a Storbråten (všechny cit. výše), může vyvolat dojem, že otázka konečné povahy rozhodnutí je řízena výhradně vnitrostátním právem dotčeného státu (pro posouzení stejné rumunské právní úpravy z pohledu čl. 6 odst. 1 Úmluvy ve vztahu k délce řízení viz také Stoianova a Nedelcu proti Rumunsku, č. 77517/01 a 77722/01, ECHR 2005-VIII). Na poukazy na vni-

trostátní právo v těchto rozhodnutích by však mělo být nahlíženo kvalifikovaným způsobem a v jejich vnějších souvislostech.

105. Ve věci *Storbråten* (cit. výše) Soud poukázal, že v úvahu by mělo být vzato vnitrostátní právo při posuzování „okamžiku“, kdy se rozhodnutí stalo konečným. Soud sám posoudil, ve světle podmínek stanovených důvodovou zprávou, co bylo „konečným“ vnitrostátním rozhodnutím, přičemž vzal v úvahu postup v řízení podle vnitrostátního práva. V tomto případě vnitrostátní právo a použití podmínek stanovených důvodovou zprávou vedlo ke stejnému závěru: rozhodnutí vydané Soudem pro úpadky a pozůstalosti se stalo konečným, když stěžovatel nepodal odvolání, tedy marným uplynutím lhůty stanovené vnitrostátním právem pro podání „řádného“ opravného prostředku.

106. Věci *Horciag, Sundqvist a Stoianova a Nedelcu* (vše cit. výše) se liší od projednávaného případu. V případě *Horciag* bylo rozhodnutí o zastavení řízení proti stěžovateli doprovázeno uložením detence – preventivního opatření – a nikoli sankce. Naopak případy *Sundqvist a Stoianova a Nedelcu* se týkaly prostého příkazu zastavujícího řízení spíše než rozhodnutí znamenajícího „osvobození“ nebo „odsouzení“. Jak již bylo zmíněno (viz bod 96.), zastavení trestního stíhání státním zástupcem nepředstavuje ani osvobození, ani odsouzení.

107. V každém případě, dokonce i ve věci *Horciag* (cit. výše) Soud zjišťoval, jestli rozsudek potvrzující příkaz dočasné psychiatrické detence představoval konečné rozhodnutí s poukazem na ustanovení vnitrostátního práva, které daný pojem upravovalo. Rozhodl, že „s ohledem na dočasnou povahu detence a její potvrzení soudem, nebylo pokračování řízení státním zastupitelstvím v souladu s čl. 273 trestního řádu vyloučeno, i když bylo stíhání v minulosti zastaveno“. Když proto Soud posuzoval, jestli bylo rozhodnutí potvrzující stěžovatelovu detenci konečné, zkoumal jednak rozličné pojmy stanovené hmotným právem upravujícím povahu psychiatrické detence a jednak vnitrostátní procesní postup pro nařízení takového opatření.

108. V souladu s tím má Soud za to, že rozhodnutí *Storbråten, Horciag a Sundqvist* (vše cit. výše) nemohou být chápána jako vyžadující, aby bylo rozhodnutí označeno jako „konečné“, v případech osvobození a odsouzení, výhradně na základě vnitrostátního práva. Dále poukazuje na společného jmenovatele, objevujícího se v jeho judikatuře v této oblasti jako celku: v každém případě Soud sám rozhodl, co bylo „konečným“ vnitrostátním rozhodnutím s odkazem na důvodovou zprávu a rozličné pojmy stanovené vnitrostátním právem.

109. Soud znovu zdůrazňuje, že k rozeznání „konečného“ rozhodnutí v určitém případě důsledně spoléhá na znění důvodové zprávy k Protokolu č. 7 (viz bod 103.). Znění čl. 4 odst. 1 Protokolu č. 7 a bodu 27. důvodové zprávy naznačuje, že postupné použití výrazů „téhož státu“ a „tohoto státu“ má omezit použití tohoto článku výhradně na národní úroveň, a tedy zabránit jeho přeshraničnímu použití. Pokud jde o výraz „konečný“, sama zpráva poskytuje „vymezení“, které má

být použito při posuzování, jestli má být rozhodnutí považováno za „konečné“ ve smyslu čl. 4 Protokolu s odkazem na mezinárodní úmluvu, přesněji Evropskou úmluvu o mezinárodní platnosti trestních rozsudků (viz body 22. a 29. důvodové zprávy citované v bodě 37.). Aby mohl rozhodnout, jestli je předmětné rozhodnutí „konečné“, musí tedy Soud zjistit – jak předpokládá důvodová zpráva – zda byly proti tomuto rozhodnutí přípustné řádné opravné prostředky a zdali nechaly strany lhůtu pro jejich podání uplynout, aniž by těchto opravných prostředků využily.

110. V důsledku toho Soud rozdělil opravné prostředky na „řádné“ a „mimořádné“ v závislosti na tom, kdy vnitrostátní právo vyžadovalo použití určitého opravného prostředku, aby se rozhodnutí stalo konečným. Při tomto rozdělení Soud, s ohledem na konkrétní okolnosti jednotlivých případů, zvážil například dostupnost opravného prostředku pro strany nebo rozsah uvážení daný vnitrostátním právem oprávněným orgánům ve vztahu k použití opravného prostředku (viz například Nikitin, cit. výše, § 39). Soud znovu potvrzuje potřebu dodržování principu právní jistoty a upozorňuje na problémy, které by mohly vyvstat podle čl. 4 Protokolu č. 7, pokud by bylo rozhodnutí soudu zrušeno na základě „mimořádného“ opravného prostředku. Vzal proto vždy v úvahu pouze „řádné opravné prostředky“ při posuzování „konečné“ povahy rozhodnutí podle čl. 4 Protokolu č. 7 (viz Nikitin, cit. výše, § 39) ve smyslu autonomního výkladu tohoto pojmu podle Úmluvy (viz Sergey Zolotukhin, cit. výše, § 109).

111. Soud proto zdůrazňuje důležitost, kterou přiznal nedávno – ve věci A a B proti Norsku (cit. výše) – kritériu předvídatelnosti použití práva jako celku. Použil ho jako podmínku pro přijetí, že „dvojitý“ řízení tvoří část jednotného systému sankcí definovaného vnitrostátním právem, aniž by došlo k duplicitě řízení („bis“) ve smyslu čl. 4 Protokolu č. 7 (tamtéž § 122, 130, 132, 146 a 152). Toto kritérium je stejně důležité pro „konečnou“ povahu rozhodnutí, a to jako podmínka pro možnost použití záruky dané tímto článkem.

112. V této souvislosti Soud poukazuje na požadavek zákonnosti, zakotvený v mnoha ustanoveních Úmluvy – včetně výrazů „v souladu se zákonem“ a „stanoven zákonem“, které se objevují v druhém odstavci čl. 8 až 11 Úmluvy a čl. 1 Protokolu č. 1, a výrazu „podle vnitrostátního nebo mezinárodního práva“ obsaženého v čl. 7. Podle jeho ustálené judikatury se tento požadavek týká nejen právního základu vnitrostátního práva, ale také požadavku na kvalitu, který je vlastní autonomnímu pojmu zákonnosti. Tento pojen obsahuje podmínky stran přístupnosti a předvídatelnosti „práva“, stejně jako požadavek na poskytnutí opatření na ochranu proti svévolnému zásahu veřejných orgánů do práv chráněných Úmluvou (viz například Rohlena proti České republice [GC], č. 59552/08, § 50 a 64, ECHR 2015, ve vztahu k čl. 7; Rotaru proti Rumunsku [GC], č. 28341/95, § 52–56, ECHR 2000-V; Bernh Larsen Holding AS a další proti Norsku, č. 24117/08, § 123–24 a 134, 14. 3. 2013; Roman Zakharov proti Rusku [GC], č. 47143/06, § 228–229, ECHR 2015, ve vztahu k čl. 8; Centro Europa 7 S.r.l. a Di Stefano proti Itálii [GC],

č. 38433/09, § 143, ECHR 2012, ve vztahu k čl. 10; Navalnyy proti Rusku [GC], č. 29580/12 a 4 další, § 114–15 a 118, 15. 11. 2018, ve vztahu k čl. 11; Lekić proti Slovinsku [GC], č. 36480/07, § 95, 11. 12. 2018, ve vztahu k čl. 1 Protokolu čl. 1; dále ve vztahu k čl. 5 odst. 1 Úmluvy viz S., V. a A. proti Dánsku [GC], č. 35553/12 a 2 další, § 74, 22. 10. 2018; Hilda Hafsteinsdóttir proti Islandu, č. 40905/98, § 51, 8. 6. 2004).

113. Jak bylo poznamenáno výše, Úmluvu je třeba číst jako celek a vykládat ji způsobem, který podporuje vnitřní spojitost a souhru mezi jednotlivými ustanoveními (viz Klass a další proti Německu, 6. 9. 1978, § 68, Série A č. 28; Maaouia proti Francii [GC], č. 39652/98, § 36, ECHR 2000-X; Kudła proti Polsku [GC], č. 30210/96, § 152, ECHR 2000-XI; Stec a další, cit. výše, § 48).

114. Ve světle těchto úvah má Soud za to, že musí do určité míry pojem „konečný“ vykládat autonomně, kde je to opodstatněno rozumnými důvody, jako to činí při hodnocení, jestli spadá kvalifikace deliktu pod pojem „trestní řízení“ (viz body 54. a násl.).

115. Pro posouzení, zda je rozhodnutí „konečné“ ve smyslu čl. 4 Protokolu č. 7, musí být zjištěno, jestli bylo napadnutelné „řádným opravným prostředkem“. Při stanovení „řádných“ opravných prostředků v určitém případě vezme Soud za počáteční bod vnitrostátní právo a procesní právo. Vnitrostátní právo – jak hmotné, tak procesní – musí splňovat podmínku právní jistoty, která vyžaduje, aby byl rozsah opravného prostředku pro účely čl. 4 Protokolu č. 7 přesně časově ohraničen a jeho použití bylo jasné pro strany, které jej mohou využít. Jinými slovy, aby bylo principu právní jistoty učiněno zadost – principu, který je vlastní právu nebýt souzen a potrestán dvakrát pro stejný trestný čin (viz Nikitin, cit. výše, § 39) – musí opravný prostředek fungovat způsobem, z něhož je jasné, ve kterém okamžiku se rozhodnutí stane konečným. Soud především v této souvislosti shledává, že požadavek na existenci lhůty pro to, aby mohl být opravný prostředek považován za „řádný“, je nevýslovně daný důvodovou zprávou samotnou. Ta uvádí, že rozhodnutí je nezměnitelné, pokud strany nechaly „lhůtu“ marně uplynout, aniž by opravný prostředek podaly. Právo, které dává jedné straně neomezenou možnost uvážení použití určitého opravného prostředku, nebo které stanovuje jeho podmínky způsobem, jenž ukazuje na zásadní nerovnost mezi stranami v možnostech jeho uplatnění, je v rozporu s principem právní jistoty (viz obdobně Gacon proti Francii, č. 1092/04, § 34 na konci, 22. 5. 2008).

116. Úmluva nepochybně státům dovoluje, aby při provádění své úlohy jako vykonavatele spravedlnosti a ochránce veřejného zájmu definovaly, co podle vnitrostátního práva představuje rozhodnutí, jímž je trestní řízení ukončeno s konečným účinkem. Nicméně pokud by smluvní státy mohly bez kontroly Soudu rozhodnout, jak samy uznají za vhodné, kdy je rozhodnutí „konečné“ ve smyslu čl. 4 Protokolu č. 7, použití tohoto článku by bylo plně na jejich zvážení. Kdyby však jejich volnost dosahovala takto daleko, mohlo by to vést k důsledkům, které by

byly v rozporu s účelem a předmětem Úmluvy (viz obdobně Engel a další, cit. výše, § 81; Öztürk proti Německu, 21. 2. 1984, § 49, Série A č. 73; Storbråten, cit. výše), jmenovitě jejímu záměru zajistit, aby nikdo nebyl souzen a potrestán dvakrát pro ten samý trestný čin. Kdyby toto právo nebylo doplněno zárukou, která dovolu- je posouzení „konečného“ rozhodnutí v určitém případě na základě objektivních kritérií, bylo by značně omezeno. Ustanovení čl. 4 Protokolu č. 7 však musí být vykládána způsobem, který jejich práva činí praktickými a účinnými, nikoli pouze teoretickými a zdánlivými (viz Artico proti Itálii, 13. 5. 1980, § 33, Série A č. 37; Sergey Zolotukhin, cit. výše, § 80).

Použití uvedených východisek na projednávanou věc

117. Pokud jde o okolnosti projednávaného případu, Soud předně zjišťuje, že podle rumunské právní úpravy příkaz státního zástupce ze dne 7. 8. 2008, jímž byla stěžovateli uložena pokuta, a bylo zastaveno jeho trestní stíhání, nemohl představovat *res iudicata*, neboť tento pojem se vztahuje pouze k rozhodnutím soudu. Ob- dobně, vzhledem k tomu, že byl příkaz předmětem přezkumu nadřízeným státním zastupitelstvím, nebyl podle vnitrostátního práva konečný.

118. Zaprvé, v předmětné době čl. 249¹ trestního řádu stanovoval, že příkaz, jímž státní zastupitelství aplikovalo čl. 10 odst. 1 písm. b¹ trestního řádu a tedy ukládalo sankci, mohl být napaden ve lhůtě dvaceti dní ode dne, kdy byl oznámen dotčené osobě. Soud shledává, že tento opravný prostředek má právní základ ve vnitrostátním právu. Ve vztahu ke kvalitě zákona upravujícího tento opravný pro- středek by mělo být poznamenáno, že text čl. 249¹ byl stěžovateli dostupný, neboť byl součástí trestního řádu, který byl vyhlášen ve sbírce zákonů. Článek 249¹ jasně uváděl, že pokud byl příkaz zastavující řízení založen na čl. 10 odst. 1 písm. b¹ trestního řádu, dotčená osoba jej mohla napadnout prostřednictvím odvolání, které muselo být podáno ve lhůtě stanovené zákonem. Pokud nebylo odvolání do uply- nutí lhůty podáno, příkaz se stal pravomocným.

119. Soud také poznamenává, že opravný prostředek daný čl. 249¹ trestního řádu byl přímo dostupný stěžovateli, který mohl uloženou sankci napadnout během jasně stanovené lhůty. Pokud by stěžovatel opravného prostředku využil, mohlo to vést k přehodnocení opodstatněnosti příkazu a uložené sankce. V souladu s tím má Soud za to, že tento způsob napadnutí příkazu státního zástupce je obdobný „řádné- mu“ opravnému prostředku ve smyslu jeho judikatury, což musí být vzato v úvahu při rozhodování o „konečném“ rozhodnutí v projednávaném případě.

120. Zadruhé, v předmětnou dobu mělo nadřízené státní zastupitelství možnost přikázat podle čl. 270 a 273 v té době účinného trestního řádu pokračování řízení poté, co bylo zastaveno, a to i v případech, kdy bylo zastavení nařízeno na základě čl. 10 odst. 1 písm. b¹ trestního řádu a byla uložena sankce. Předtím, než mohlo být rozhodnuto o pokračování v řízení, musela být zrušena uložená sankce. Tento opravný prostředek měl také právní základ ve vnitrostátním právu, a to v čl. 270

a 273 trestního řádu, jež byly stěžovateli dostupné, neboť byly publikovány ve sbírce zákonů.

121. Zbývá rozhodnout, jestli opravný prostředek, kdy nadřízené státní zastupitelství mohlo zrušit uloženou sankci a obnovit řízení, může být považován za „řádný“ opravný prostředek vyhovující požadavkům právní jistoty (viz Nikitin, cit. výše, § 39).

122. V této souvislosti nemůže Soud přehlédnout zvláštní vnější souvislosti projednávaného případu, které se vztahují ke stadiu trestního řízení před předložením věci soudu. Vezmeme-li v úvahu zásady upravující práci státních zastupitelství a jejich roli v prvotním stadiu trestního řízení, není pro nadřízené státní zastupitelství neodůvodněné přezkoumat z vlastní iniciativy v souvislosti s jeho dohledem opodstatněnost rozhodnutí přijatých podřízeným státním zastupitelstvím.

123. Nadřízenému státnímu zastupitelství byl dostupný postup zahrnující přezkoumání určitého případu na základě stejných skutkových okolností a stejných důkazů, jež byly podkladem pro rozhodnutí prvního státního zástupce zastavit trestní řízení po zhodnocení stupně nebezpečí, které delikt představoval pro společnost, a uložit sankci vnitrostátním právem označenou jako správní.

124. V projednávaném případě opravný prostředek dostupný dotčeným stranám a opravný prostředek dostupný nadřízenému státnímu zástupci podle čl. 270 a 273 trestního řádu sdílely stejný cíl – napadení platnosti sankce uložené stěžovateli prvním státním zastupitelstvím dne 7. 8. 2008. Pokud jde o použití opravných prostředků sledujících stejný cíl, právo stanovilo v předmětnou dobu rozdílné podmínky v závislosti na tom, kdo by jich případně využil: zatímco stěžovatel jej musel uplatnit ve lhůtě dvaceti dnů, nadřízené státní zastupitelství nebylo při přezkoumání opodstatněnosti rozhodnutí vázáno žádnou lhůtou. Soud připouští, že s ohledem na svoje pravomoci a postavení v řádném výkonu trestní spravedlnosti mohlo mít státní zastupitelství odlišné podmínky pro provádění jejich přezkoumání. Nicméně zůstává faktem jednak to, že z důvodu nestanovení lhůty rumunské právo neupravovalo s dostatečnou jasností způsob, kterým měl být opravný prostředek použit, čímž byla vytvořena skutečná nejistota stran stěžovatelova právního postavení (viz bod 112.), a jednak, že tento nesoulad vyústil v zásadní nepoměr mezi schopnostmi stran využít předmětných opravných prostředků, čímž byl stěžovatel uveden do pozice právní nejistoty (viz bod 115. na konci).

125. Možnost podle čl. 270 a 273 v té době účinného trestního řádu proto nepředstavovala „řádný opravný prostředek“, který by měl být vzat v úvahu při posuzování, jestli bylo stěžovatelovo odsouzení na základě příkazu vydaného podřízeným státním zastupitelstvím dne 7. 8. 2008 konečné „podle zákona a trestního řádu tohoto státu“.

126. S ohledem na předcházející má Soud za to, že jedině postup stanovený v čl. 249¹ trestního řádu účinného v předmětné době představoval „řádný“ opravný prostředek, který by měl být vzat v úvahu při posuzování „konečného“ rozhodnutí. V projednávaném případě byl příkaz státního zástupce ze dne 7. 8. 2008, jímž byla

stěžovateli uložena pokuta, napadnutelný odvoláním ve lhůtě dvaceti dnů ode dne, kdy byl stěžovateli oznámen. Stěžovatel však neuznal za vhodné opravného prostředku podle čl. 249¹ trestního řádu využít. Datum, kdy byl stěžovateli příkaz ze dne 7. 8. 2008 oznámen, sice není známé, nicméně stěžovatel jej vzal na vědomí, nechal uplynout lhůtu dvaceti dnů stanovenou v čl. 249¹ trestního řádu a zaplatil uloženou pokutu. Stěžovateli nebyl dostupný žádný jiný řádný opravný prostředek. V důsledku toho se příkaz ze dne 7. 8. 2008, kterým byla stěžovateli uložena pokuta, stal „konečným“ v autonomním výkladu tohoto pojmu podle Úmluvy po uplynutí lhůty dvaceti dnů stanovené v čl. 249¹ trestního řádu a předtím, než nadřízené státní zastupitelství využilo svého uvážení obnovit trestní řízení.

iii) Jestli bylo zdvojení řízení v rozporu s čl. 4 Protokolu č. 7

127. Soud shledal, že stěžovatel byl odsouzen konečným rozhodnutím na základě příkazu ze dne 7. 8. 2008. Svým příkazem ze dne 7. 1. 2009 nadřízené státní zastupitelství zrušilo příkaz prvního státního zástupce ze dne 7. 8. 2008 a uloženou pokutu. Stěžovatel sice nebyl potrestán dvakrát pro stejný skutek – první uložená sankce byla zrušena a měl možnost nechat si částku zaplacenou na pokutě vrátit – případ však zahrnoval dvě po sobě jdoucí trestní řízení, která se týkala stejného skutku a byla tak na první pohled v rozporu s prvním odstavcem čl. 4 Protokolu č. 7. Přesto by však duplikace řízení mohla být v souladu s čl. 4 Protokolu č. 7, pokud by druhé řízení představovalo obnovu řízení splňující podmínky stanovené pro výjimku danou čl. 4 odst. 2 Protokolu č. 7.

128. Článek 4 Protokolu č. 7 Úmluvy jasně rozlišuje mezi druhým trestním stíháním nebo soudním řízením, které je zakázáno prvním odstavcem tohoto článku, a obnovou řízení ve výjimečných případech, která je zmíněna v odstavci druhém. Článek 4 odst. 2 Protokolu č. 7 výslovně předpokládá možnost, že bude muset jednotlivce přijmout stíhání na základě stejného obvinění v souladu s vnitrostátním právem, pokud je řízení obnoveno po objevení nových důkazů nebo zjištění podstatné vady v předešlém řízení (viz Nikitin, cit. výše, § 45; Kadušić, cit. výše, § 84). Výbor ministrů Rady Evropy má za to, že možnost přezkumu a obnovy řízení představuje záruku nápravy, zvláště v souvislosti s výkonem rozsudků Soudu. Ve svém Doporučení č. R (2000) 2 o přezkumu a obnově řízení na vnitrostátní úrovni v určitých případech po vydání rozsudku Evropského soudu pro lidská práva smluvní státy nabádal, aby zajistily, že jejich národní právní systémy poskytnou vhodná opatření pro přezkum a obnovu řízení (viz Nikitin, cit. výše, § 56).

129. Článek 4 odst. 2 Protokolu č. 7 stanovil limit použití principu právní jistoty v určitých trestních věcech. Jak Soud opakovaně při mnoha příležitostech uvedl, požadavky právní jistoty nejsou absolutní a v trestních případech musí být posuzovány ve světle čl. 4 odst. 2 Protokolu č. 7, který výslovně dovoluje smluvním státům obnovit řízení v případě objevení nových skutečností nebo podstatné vady řízení (tamtéž).

(α) Podmínky dovolující obnovu řízení ve smyslu výjimky dané čl. 4 odst. 2 Protokolu č. 7.

130. Jak již bylo výše zmíněno (viz bod 128.), obnova řízení je možná, avšak za splnění přísných podmínek: rozhodnutí o ní musí být opodstatněně objevením nových nebo nově zjištěných skutečností nebo podstatné vady v předešlém řízení, které mohly ovlivnit rozhodnutí ve věci. Tyto podmínky jsou alternativní a nikoli kumulativní.

131. Soud již vysvětlil, že okolnosti týkající se případu, které existují během řízení, ale zůstanou před soudcem skryté a objeví se až po skončení řízení, jsou „nově zjištěné“. Okolnosti, které se týkají případu, ale objeví se až po skončení řízení, jsou „nové“ (viz Bulgakova proti Rusku, č. 69524/01, § 39, 18. 1. 2007; Vedernikova proti Rusku, č. 25580/02, § 30, 12. 6. 2007 – ve vztahu k čl. 6). Soud má dále za to – jak je ostatně uvedeno také v důvodové zprávě k Protokolu č. 7 – že pojem „nové nebo nově zjištěné skutečnosti“ zahrnuje nové důkazy vztahující se k dříve známým skutečnostem (viz bod 31. důvodové zprávy citované v bodě 37.).

132. V některých případech Soud také shledal výjimku stanovenou v čl. 4 odst. 2 Protokolu č. 7 přípustnou na případ obnovy řízení na základě „podstatné vady v předešlém řízení“. Ve věci Fadin proti Rusku (č. 58079/00, § 32, 27. 7. 2006) například rozhodl, že obnova řízení z důvodu, že soud nižšího stupně nerespektoval pokyny dané mu Nejvyšším soudem ve vztahu k vyšetřovacím opatřením, která mají být provedena, byla opodstatněná podstatnou vadou v předešlém řízení a tedy v souladu s čl. 4 odst. 2 Protokolu č. 7 [viz také Bratyakin proti Rusku (rozh.), č. 72776/01, 9. 3. 2006; Goncharovy proti Rusku, č. 77989/01, 27. 11. 2008].

133. Judikatura jmenovaná výše ukazuje, že Soud posuzuje případ od případu, jestli okolnosti, na základě nichž nadřízený orgán obnoví řízení, představují nové nebo nově zjištěné skutečnosti nebo podstatnou vadu v předešlém řízení. Pojem „podstatné vady“ podle čl. 4 odst. 2 Protokolu č. 7 naznačuje, že pouze vážné porušení procesních pravidel, které hluboce narušuje integritu předcházejícího řízení, může být podkladem pro obnovu řízení v neprospěch obžalovaného, pokud byl osvobozen nebo potrestán pro méně závažný trestný čin, než je stanoven v použitelném právu. V důsledku toho by v takových případech pouhé přehodnocení důkazů ve spise státním zástupcem nebo nadřízeným soudem této podmínce nevyhovovalo. Avšak v případech, kdy byl obžalovaný shledán vinným a obnova řízení by mohla být v jeho prospěch, Soud poukazuje, že bod 31. důvodové zprávy k Protokolu č. 7 (viz bod 37.) zdůrazňuje, že „tento článek nebrání v obnově řízení ve prospěch odsouzené osoby a jakékoli změně rozsudku ve prospěch odsouzené osoby“. V těchto případech musí být proto posouzena povaha vady, aby bylo primárně zjištěno, jestli došlo k porušení práv obhajoby a tedy k překážce řádného výkonu spravedlnosti. Konečně, ve všech případech musí být důvody pro obnovu řízení podle čl. 4 odst. 2 Protokolu č. 7 takové, aby „mohly ovlivnit rozhodnutí ve věci“, ať už ve prospěch osoby nebo v její neprospěch (viz bod 30. důvodové zprávy k Protokolu č. 7, citované v bodě 37.).

(β) Úvahy konkrétní pro projednávanou věc

134. Pokud jde o projednávaný případ, Soud shledává, že příkaz nadřízeného státního zastupitelství a následující řízení se týkaly stejných obvinění, jako byla ta, na základě nichž vzešlo první řízení, které skončilo příkazem ze dne 7. 8. 2008, a jejich účelem bylo přezkoumat, jestli byl první příkaz opodstatněný. Příkaz nadřízeného státního zastupitelství ze dne 7. 1. 2009 měl účinek kompletního zrušení předchozího příkazu ze dne 7. 8. 2008. Tento postup byl nezbytný pro vrácení případu témuž státnímu zastupitelství, které pak mohlo pokračovat ve vyšetřování v souladu s uloženými pokyny, tedy začít trestní řízení proti stěžovateli a podat na něj obžalobu k soudu. Po započetí nového řízení stanul stěžovatel před soudem, kde bylo o trestním obvinění proti němu rozhodnuto novým jediným rozhodnutím. Projednávaný případ se tedy týkal postupu, který umožňoval pokračování v řízení a může tak být považován za zvláštní formu obnovy ve smyslu čl. 4 odst. 2 Protokolu č. 7 (viz Nikitin, cit. výše, § 46; Fadin, cit. výše, § 31).

135. Z příkazu ze dne 7. 1. 2009 je zřejmé, že obnova se týkala stejných skutečností, které byly také podkladem pro příkaz ze dne 7. 8. 2008. Nadřízené státní zastupitelství své rozhodnutí učinilo na základě stejného spisového materiálu jako první státní zástupce. Žádné nové důkazy nebyly přidány ani provedeny. Obnova řízení tedy nebyla opodstatněna objevením nových nebo nově zjištěných skutečností – zjištění, které se navíc nezdá být předmětem sporu.

136. Vláda naopak argumentovala, že obnova trestního řízení byla opodstatněná podstatnou vadou předchozího řízení a byla nezbytná pro zajištění sjednocení postupu při hodnocení stupně závažnosti určitých deliktů (viz bod 76.). Soud však shledává, že tato skutečnost nebyla zmíněna v příkazu ze dne 7. 1. 2009. Zpráva Nejvyššího státního zástupce, která byla vydána dlouho po projednávaných událostech, nijak nenaznačovala, jak by měl být čl. 18¹ trestního zákona vykládán v souvislosti s dopravními delikty. Každopádně, důvod předložený vládou – potřeba sjednocení postupu v této oblasti – není zahrnut ve výjimečných okolnostech jmenovaných v čl. 4 odst. 2 Protokolu č. 7, tedy objevení nových nebo nově zjištěných skutečností nebo podstatné vady v předchozím řízení.

137. Nicméně podle příkazu ze dne 7. 1. 2009 byla obnova řízení v projednávaném případě opodstatněná odlišným hodnocením skutečností nařízeným státním zástupcem, podle něhož tyto odůvodňovaly trestní a nikoli „správní“ odpovědnost stěžovatele. Nadřízený státní zástupce poukázal také na nedostatečnost uložené sankce. Bylo provedeno nové zhodnocení závažnosti obvinění vznesených proti stěžovateli a uložené sankce. Nebyla nijak zmíněna potřeba napravit porušení procesních ustanovení či vážné pochybení v řízení nebo ve vyšetřování vedeném prvním státním zastupitelstvím. Jak však bylo zmíněno výše, [pouhé] přehodnocení skutečností ve světle použitelného práva nepředstavuje „podstatnou vadu“ předešlého řízení (srov. Fadin, cit. výše, § 32; Bratyakin, cit. výše; Goncharovy, cit.

výše; a viz obdobně Savinskiy proti Ukrajině, č. 6965/02, § 25, 28. 2. 2006; Bujnița proti Moldavsku, č. 36492/02, § 23, 16. 1. 2007).

138. S ohledem na výše uvedené má Soud za to, že důvody dané nadřazeným státním zastupitelstvím pro obnovu řízení na základě příkazu ze dne 7. 1. 2009 jsou rozdílné od přísných podmínek daných čl. 4 odst. 2 Protokolu č. 7. Obnova řízení v projednávaném případě tudíž nebyla opodstatněná výjimkou danou tímto ustanovením.

4. Obecný závěr

139. Soud shledává, že stěžovatel byl odsouzen na základě příkazu ze dne 7. 8. 2008, který se stal konečným předtím, než bylo další stíhání započato příkazem ze dne 7. 1. 2009. Vzhledem k tomu, že nebyla ve věci shledána žádná z okolností dovolujících spojení nebo obnovu řízení, Soud uzavírá, že stěžovatel byl v rozporu s principem *ne bis in idem* souzen dvakrát pro stejný trestný čin. Došlo tedy k porušení čl. 4 Protokolu č. 7 Úmluvy.

VÝROK

Z těchto důvodů soud jednomyslně

1. *Prohlašuje* stížnost za přijatelnou;

2. *Rozhoduje*, že došlo k porušení čl. 4 Protokolu č. 7 Úmluvy.

(...)

ODLIŠNÁ STANOVISKA

Soudci Raimondi, Nussberger, Sicilianos, Spano, Yudkivska, Motoc a Ravarani vyjádřili nesouhlas s body 110 a násl. odůvodnění rozsudku týkajícími se rozdělení opravných prostředků na řádné a mimořádné na základě jejich předvídatelnosti. Zavedené kritérium podle nich přináší zmatení mezi koncepty mimořádného opravného prostředku a nezákonnosti. Uvedli, že obnova řízení je vždy svým způsobem nepředvídatelná. Ani rozhodnutí, jež je konečné, není neměnné, neboť v případě objevení nových skutečností může být řízení obnoveno. Není však jisté, jestli se tak stane a kdy, neboť pro obnovu řízení není stanovena lhůta. Tato nejistota a nepředvídatelnost však neznamenají nezákonnost obnovy, ale pouze její mimořádnou povahu. Rozlišovány by proto měly být „neproblematická nejistota“ související s obnovou řízení a „problematická nejistota“ plynoucí z vadné právní úpravy. První představuje nepředvídatelnost *de facto*. Dá se z ní dovodit pouze mimořádná povaha opravného prostředku a nikoli to, zda je rozhodnutí konečné, či nezákonné. Druhou je *de lege* nepředvídatelnost plynoucí z nedostatečně přesných podmínek pro uplatnění opravného prostředku. To jej činí nezákonným ve smyslu čl. 6 Úmluvy, nikoli však mimořádným. Předvídatelnost ani jistota nemohou být

kritériem pro rozlišení opravných prostředků na řádné a mimořádné. Jediným možným kritériem zůstává skutečnost, jestli je pro uplatnění opravného prostředku stanovena lhůta. Mimořádné opravné prostředky jsou ty, pro něž lhůta stanovena není. V posuzované věci mělo být na opravný prostředek nadřízeného státního zástupce nahlíženo jako na nezákonný (v důsledku porušení principu jistoty při vymezení podmínek jeho uplatnění) a nikoli mimořádný a mělo být rozhodnuto o porušení čl. 6 Úmluvy, neboť stěžovatel se stal obětí nespravedlivého procesu.

Soudce Albuergue ve svém stanovisku poskytl rozsáhlou komparaci právní úpravy jednotlivých smluvních států Úmluvy. Srovnání pojetí konečnosti rozhodnutí v právu Evropské Unie s pojetím podle Úmluvy obsaženým v odůvodnění rozsudku označil za nedostatečné. Podrobně proto rozebral související judikaturu SDEU a upozornil na značné rozdíly mezi jeho pojetím konečnosti rozhodnutí a pojetím ESLP plynoucí z odlišné povahy obou soudů. Zmínil, že SDEU je nejen ochráncem základních práv, ale také volného pohybu osob. Z něj však může vyvstat nebezpečí vyhnout se trestu, čemuž musí SDEU zamezit, což mu dává krom povahy ochránce základních práv také trestní (represivní) povahu, která by však neměla být vztahována na rozhodnutí ESLP. To vyjádřil již ve svém stanovisku k A a B proti Norsku, v němž vyvozený test, vycházející z úzké věcné a časové souvislosti obou řízení, považuje za umělý a nepoužitelný. Dokazuje to jeho použitím na projednávanou věc, při němž dospěl k opačnému výsledku než většina, tedy že k duplicitě řízení nedošlo. Poukazuje dále na nesourodost rozhodnutí v projednávané věci. Na jednu stranu přináší liberální postoj při rozšíření orgánů, jejichž rozhodnutí jsou konečná, a při zpřísnění požadavků na obnovu řízení v neprospěch obviněného. Na druhou stranu je neliberální, především v bodech 96–98, neboť neposkytuje definici osvobození a odsouzení a ani jejich bližší charakteristiku, přičemž jediný pokus o definici, který byl v odůvodnění učiněn, je plný nedostatků. Odůvodnění vyčítá, že pojetí konečnosti rozhodnutí je nepřesné. Stejně jako soudci předkládající první stanovisko, nesouhlasí s použitím nepředvídatelnosti jako kritériem pro posuzování opravných prostředků a upozorňuje, že pojem nepředvídatelnosti je v odůvodnění vymezen subjektivně.

Dále bylo připojeno stanovisko soudce Serghidese týkající se výkladu Úmluvy a společné stanovisko soudce Bošnjakaa a soudce Serghidese o potřebě reakce Soudu k problematice alternativních řešení sporů.

(Zpracovali JUDr. Ivo Kouřil a Mgr. Bc. Kamila Tokošová)

Evropský soud pro lidská práva
ČTVRTÁ SEKCE
21. 5. 2019
VĚC O. C. I. A DALŠÍ PROTI RUMUNSKU¹
(rozsudek ve věci O. C. I. a další proti Rumunsku,
stížnost č. 49450/17)

Dotčený článek Úmluvy:

čl. 8

Odkazy na právní úpravu:

Haagská úmluva o občanskoprávních aspektech mezinárodních únosů dětí; Nařízení Rady (ES) č. 2201/2003 ze dne 27. 11. 2003 o příslušnosti a uznávání a výkonu rozhodnutí ve věcech manželských a ve věcech rodičovské zodpovědnosti (Nařízení Brusel II bis); § 81 odst. 2 a § 884 odst. 2 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

Klíčová slova:

právo na respektování soukromého a rodinného života - právo na respektování rodinného života

Posouzení vážného nebezpečí tělesného trestání ve věci mezinárodního únosu dětí

Autorský komentář:

V předkládané věci ESLP shledal flagrantní porušení čl. 8 zaručujícího právo na respektování soukromého a rodinného života, jestliže soudy státu (Rumunsko), v němž byly děti protiprávně zadrženy, nařídily návrat dětí do státu jejich původního obvyklého pobytu (Itálie), i když v návratovém řízení vyšlo najevo, že děti byly nepřiměřeně fyzicky trestány a byl tak dán důvod pro jejich navrácení ve smyslu čl. 13 písm. b) Haagské úmluvy o civilních aspektech mezinárodních únosů dětí. Prokázané fyzické či psychické násilí vůči dětem odůvodňuje výjimečné nenavrácení dětí, ledaže se prokáže, že byla přijata vhodná opatření k zajištění ochrany dítěte po jeho navrácení (čl. 11 odst. 4 nařízení Brusel II bis). ESLP se blíže k respektování principů vyjádřených v čl. 11 nařízení Brusel II bis rumunskými soudy nevyjadřuje a není proto ani zřejmé, proč rumunské soudy nezohlednily názor samotných dětí, které fyzické týrání potvrzovaly. Rozhodnutí je však významné připomenutím nulové tolerance fyzického týrání dětí, když ESLP odkazuje na dřívější rozhodnutí D.,M.,D proti Rumunsku (bod 50), kde bylo vysloveno, že elementární respektování důstojnosti dítěte vyžaduje, aby zde nebyl žádný kompromis při odsuzování násilí vůči dětem, ať již opřený o „tradiční“, nebo maskovaný jako „kázeň“. Jedinečnost dětí – jejich potenciál a zranitel-

¹ Originál rozsudek byl publikován v angličtině. Zpracování a překlad: Diana Šmidová.

nost, jejich závislost na dospělých – nezbytně vyžaduje, aby měly větší, nikoliv menší ochranu proti násilí, počítaje v to i domácí tělesné trestání, které se neustále zhoršuje. Na případu je zarážející zejména určitá ambivalentnost rumunských soudů, které na jedné straně citovaly národní pravidla zakazující jakékoliv násilí na dětech, na druhé straně však prokázané hrubé násilí zlehčovaly. V poměrech České republiky je ochrana před nepřiměřeným trestáním dětí rodiči v soukromoprávní linii zakotvena v občanském zákoníku, a sice obecně v ustanovení § 81 odst. 2 (ochrany požívají zejména život a důstojnost člověka, jeho zdraví a právo žít v příznivém životním prostředí, jeho vážnost, čest, soukromí a jeho projevy osobní povahy) a zvláště v ustanovení § 884 odst. 2 (výchovné prostředky lze použít pouze v podobě a míře, která je přiměřená okolnostem, neohrožuje zdraví dítěte ani jeho rozvoj a nedotýká se lidské důstojnosti dítěte). I když je naše úprava obecnější než rumunská, lze z ní přesto dovodit, že fyzické či psychické násilí vůči dětem nelze „schovat“ pod pojem „výchovné prostředky“ a proto je nelze ani tolerovat.

Překlad rozsudku je k dispozici v čísle 4/2019 Přehledu rozsudků Evropského soudu pro lidská práva.

EVROPSKÝ SOUD PRO LIDSKÁ PRÁVA
PÁTÁ SEKCE
10. 1. 2019
VĚC DIRK A PETRA WUNDERLICH PROTI NĚMECKU¹
(rozsudek ve věci Dirk a Petra Wunderlich proti Německu,
stížnost č. 18925/15)

Dotčený článek Úmluvy:
čl. 8

Odkazy na českou právní úpravu:
§ 41 zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání; § 857 a 870 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

Klíčová slova:

právo na respektování soukromého a rodinného života – právo na respektování rodinného života – nezbytný v demokratické společnosti – ochrana zdraví – ochrana morálky – ochrana práv a svobod jiných – míra posuzovací volnosti – přiměřenost

Domácí vzdělávání

Autorský komentář:

V předkládané věci ESLP neshledal zásah do práva na rodinný život stěžovatelů a jejich dětí, které byly od rodičů dočasně odloučené poté, co rodičovská odpovědnost stěžovatelů byla částečně omezena z důvodu neposílání dětí do školy. Soud navázal na svou dřívější judikaturu považující zákaz domácího vzdělávání a respektování povinné školní docházky za souladné s čl. 8 Úmluvy. Cílem opatření německých soudů nebylo zajistit dětem vhodnější vzdělání z pohledu společnosti, ale ochránit děti před sociálním vyloučením, jakož i vštípení zásady, že právní principy je třeba respektovat i tehdy, jestliže zcela nekonvenují vnitřnímu přesvědčení jedince. Rozhodnutí národních soudů obstálo i přes výhradu, že orgány sociální péče vycházely z mylných podkladů ohledně úrovně vzdělání dětí. Zde Soud připomenul, že vnitrostátní orgány – zdravotní i sociální – mají povinnost chránit děti a děti nemůžou být odpovědny pokaždé, když jsou skutečně a přiměřené obavy o bezpečnost dětí ve vztahu k rodinným příslušníkům retrospektivně prokázány jako zavádějící (viz R. K. a A. K. proti Spojenému království, § 36). V České republice je možnost individuálního vzdělávání žáka – při zásadě povinné školní docházky – výslovně upravena v ustanovení § 41 zák. č. 561/2004 Sb., školského zákona. Justiční praxe

¹ Originál rozsudku byl publikován v angličtině. Zpracování a překlad: Monika Šamová.

dosud neshledala, že vnitřní přesvědčení rodičů o tom, že děti lze zcela adekvátně vzdělávat mimo systém povinné školní docházky, by bylo relevantním důvodem vylučujícím případný soukromoprávní (omezení rodičovské odpovědnosti), či veřejnoprávní [přečin ohrožování výchovy dítěte podle ustanovení § 201 odst. 1 písm. b), odst. 3 písm. b) trestního zákoníku – viz usnesení Nejvyššího soudu ze dne 20. 3. 2014 sp. zn. 6 Tdo 223/2014] postih. I v poměrech českého práva by tak soudy samy, či z podnětu orgánu sociálně-právní ochrany dětí mohly omezit jednotlivé složky (či jejich výkon) rodičovské odpovědnosti vyjmenované v ustanovení § 858 podle ustanovení § 870 občanského zákoníku. Takový zásah musí být nejen legitimní z důvodu ochrany „zdraví či morálky“ a „práv a svobod jiných“, ale též nezbytný za účelem zabránění sociální izolace dětí a zajištění jejich integrace do společnosti.

Překlad rozsudku je k dispozici v čísle 2/2019 Přehledu rozsudků Evropského soudu pro lidská práva.

Tisk a distribuci zajišťuje Wolters Kluwer ČR, a. s., U nákladového nádraží 10, 130 00 Praha 3.

Ročně vycházejí 4 čísla. Cena základního předplatného je 1 190 Kč bez DPH.

Odpovědná redaktorka: PhDr. Mgr. Marie Novotná, tel. 246 040 417, 603 826 881,
e-mail: marie.novotna@wolterskluwer.com

Administrace předplatného: Wolters Kluwer ČR, a. s., U nákladového nádraží 10, 130 00 Praha 3
e-mail: zakaznicke@wolterskluwer.com

Distribuce: CASUS direct mail, a. s., Žilinská 5/2773, 141 00 Praha 4

Tisk:

SERIFA®

Vytištěno na 100%
recyklovaném papíru se
značkou Eco-label EU.